Anul XII. Aprilie—Iunie 1922 Nr. 4—6.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 50 Lei. Pe o jumătate de an 25 Lei.
Un număr 6 Lei.

Muzeu bisericesc.

Din iniţiativa I. P. Sf. Sale Părintelui Mitropolit Nicolae Consistorul dela Sibiiu a înfiinţat un muzeu bisericesc şi a dat o circulară de îndemn către preoţime, ca să strângă cu grijă toate obiectele de valoare în legătură cu trecutul nostru bisericesc. Acelaş lucru s'a iniţiat la episcopia dela Oradea-mare, apoi din îndemnul I. P. S. Sale Mitropolitului Primat şi la mitropolia din Bucureşti. La arhiepiscopia Chişinăului din Basarabia am văzut un astfel de muzeu bine orânduit.

Remarcăm cu recunoştinţă printre preocupările nouă ale căpeteniilor noastre bisericeşti grija pentru comorile bisericii, ca ele să fie adunate şi păstrate, pentruca astfel, pe cunoaşterea trecutului să se întemeieze avântul nou, ce trebuie să dăm bisericei strămoşeşti. De dorit ar fi să nu rămână eparhie fără această instituţie, în care să se strângă, studieze şi aranjeze tot ce ne-a rămas moştenire dela înaintaşii iubitori de podoaba casei Domnului. Sufletul neamului a trăit şi s'a desăvârşit în biserică şi prin biserica lui. Tocmai de aceea acest domeniu al vieţii poporului nostru e cel mai bogat în dovezi despre trecutul său.

Dureros este, că n'am ştiut să respectăm după cuviinţă şi să păstrăm, dacă nu să îmbunătăţim, şi să sporim

cu pricepere moştenirea înaintaşilor. Abià acum venim să recunoaştem importanţa mărturiilor rămase din trecut şi să le strângem în muzee, cari în educaţia modernă a popoarelor au un rol tot mai important.

Muzeele au o putere educativă incontestabilă şi muzeele bisericeşti sunt chemate să umple un gol în cultura religioasă a neamului. Ele sunt o şcoală de întregire a învăţământului teoretic, dobândit din carte şi dau o bază reală şi solidă pentru studii şi cercetări în domeniul, pentru care muzeul e o expresiune a stărilor în cari ne-am găsit la anumite etape.

In aceeaş vreme un muzeu bisericesc este cel mai de seamă paznic al tradiţiilor religioase; un izvor nesecat de îndemnuri şi motive de inspiraţie pentru ceice se preocupă de opera de pictură, sculptură şi zugrăvire; un îndrumător preţios pentru meşteşugul de ţesetorie şi broderie, pentru cari poate da modele frumoase. De altă parte vechile cărţi bisericeşti şi manuscrisele alcătuite cu răbdare, pe lângă lumina ce o revarsă asupra trecutului, dau şi îndemnuri pentru scrieri de literatură bisericească în viitor. Un muzeu satisface şi anume cerinţe estetice ale sufletului: desvoltă gustul pentru frumos, pentru arta în spirit românesc, îndeamnă la dragoste de biserică şi la învăţătură. In sfârşit, mai presus de toate aceste, ne învaţă să preţuim jertfa trecutului.

Iată tot atâtea motive, pentru cari preoţimea noastră are o datorie de conştiinţă să strângă cu râvnă tot ce a mai scăpat de totala nimicire şi înstrăinare şi este vrednic să fie păstrat pentru viitor. Sunt o mulţime de lucruri, pe lângă cari trecem din obişnuinţă ca pe lângă «vechituri» fără preţ. Fără a le băgà în seamă le lăsăm pradă stricăciunii, bătute de prav, mâncate de cari şi de molii, cuprinse de rugină şi mucegaiu, ori expuse dărăpănării prin întrebuinţare, — în vreme ce ele reprezintă o valoare nepreţuită ca lucruri vechi. Şi cele cari se găsesc în întrebuinţare, dacă sunt lucruri vechi, ori obiecte de artă, trebuie înlocuite cu altele, — cu còpii de

pe acelea, — pentruca originalele să fie păstrate la adăpost în muzeu.

In **pictură** se găsesc o mulţime de icoane făcute pe pânză, lipită odată pe pereţii de lemn ai bisericii, care s'a dărâmat şi a fost înlocuită cu alta de peatră. Pânzele stau aruncate prin podul bisericii noui, ori atârnate de un cui, într'un loc dosit, împiedecând lucrul de câteori se face curăţenie în biserică. Multe din aceste pânze se găsesc pe la casele creştinilor, la cantorul evlavios, la crâsnicul sau epitropul, care erà pe vremea când s'a dărâmat biserica veche. Le-au dus aşà pentru cinstea ce simţeau ei că trebue dată chipurilor cari au împodobit odată biserica. Preotul să le caute pe la casele lor şi cu încrederea de care se bucură ca nimeni altul, să-l facă pe om ca să le dea pentru muzeu, bucuros că prin grija lui poate da acum mână de ajutor la alcătuirea unui lucru folositor. In alte părţi se găsesc icoane singuratice, lucrate cu multă măestrie de un pictor cu inspiraţie, ori icoane rămase dintr'un fruntar, ce nu se mai întrebuinţează, şi aşà răsleţe se pierd printre lucrurile de provenienţă nouă; pot fi icoane rămase din prapori sfârticaţi şi scoşi din întrebuinţare; pe ici pe colo se găsesc cruci pictate de mână meşteră.

In **sculptură** se vor găsì poate tâmple întregi, cari n'au mai fost aplicate în noua biserică, la care, prin un procedeu de rău gust, despărţirea altarului de naie s'a făcut prin zid gros. Şi dacă fruntarul nu este întreg, sunt părţi din el, fragmente de ornamentaţii, înflorituri scobite cu migăleală şi iscusinţă în lemn trainic. Am văzut undeva un frumos brâu de tâmplă folosit de cuier, dupăce a fost înţepat cu cuie şi fixat de perete. Lucruri de sculptură în lemn pot fi mobile, cruci, sfesnice pe altar, sfesnice împărăteşti dinaintea altarului, tetrapode, strane, jilţuri arhiereşti, uşi împărăteşti, cadre de icoane, părţi din amvoane ce nu s'au mai reconstruit stâlpi pe cari s'a răzimat un podişor, pridvoare, portiţe' cruci din cimiter dela morminte ce nu se mai cunosc,

troiţe dela răscruci, ori dela margine de hotar. Astfel de lucruri se găsesc tăiate şi în peatră. Asemenea poate fi un prestol de peatră cu un brâu pe de margini, cu o inscripţie caracteristică, arătând o dată veche, apoi o masă la intrarea în biserică cu desemnuri alese, prag din susul uşii dela întrare, bârne cu inscripţii, candelabre de lemn, vase, potire şi orice alte lucruri de mână omenească, întregi ori părţi din ele, caracteristice prin săpăturile, încrustăturile şi sculptura de pe ele.

Ţesetură şi broderie ce merită să servească de model se găsesc în feţele de mese de pe altar, in covoare şi scoarţe ce fac podoabă la praznice mari, la aere, procoveţe şi invelitoare de antimise lucrate cu alesături, patrafire şi odăjdii complete ţesute, ori cusute cu fir şi mărgele, purtând uneori câte un însemnat nume, al donatorului.

Obiecte vechi stau aruncate într'un colţ, scoase din întrebuinţare prin altele, ori înlăturate de cumpărături ale vreunui creştin evlavios care vrea să-şi vadă donaţiunea pusă la loc de frunte, deşi fără valoare ca artă ori execuţie. Aşà sunt antimise vechi, potire, cruci, sfesnice, vase sfinte, evanghelie ferecată în metal preţios, icoane vechi îmbrăcate în argint, cădelniţe, clopoţele cu mănunchiuri sculptate, candelabre.

La fel îşi au importanţa şi valoarea lor *cărţile vechi*, uneori cu preţioase însemnări de întâmplări, *manuscrise* cu literă cirilică, documente, grafice, planşe, fotografii, apoi ouă incondeiate, lumini turnate în forme proprii şi orice alte lucruri, cari stau în legătură cu biserica şi obiceiurile religioase.

Am înşirat anume lucruri de amănunt, ca să atrag atenţiunea asupra lor, să nu ne scape nimic din ceeace poate aveà valoare. Şi pentruca să arăt, că toate aceste merită să stea într'un muzeu bisericesc, dacă au ceva caracteristic, dacă sunt frumos lucrate, dacă se impun prin vechimea lor, prin forma lor veche chiar şi când sunt lipsite de ornamente, prin stilul lor, prin

execuția frumoasă a unui meșter artist din popor, prin concepția superioară, a unui pictor sau sculptor de talent; sau dacă aceste lucruri provin dela un personagiu istoric.

Toate aceste trebuie strânse cu grijă, descrise cu cât mai multe amănunte privitoare la proveniența lor, la istoricul lor și la întrebuințarea lor specială; ca atunci, când vor fi aranjate cu pricepere în muzeu, să poată redà fidel și cât mai completă imaginea vieții religioase și bisericești, pe care am avut'o în trecut.

La noi nu se vor puteà strânge lucruri surprinzătoare. Dacă se luà inițiativa cu câteva zeci de ani în urmă, când a început să fie dărâmate bisericuțele de lemn și se fie înlocuite cu altele, de sigur s'ar fi salvat lucruri, cari azi nu mai sunt. Dar și altfel, din o vieață săracă și asuprită de stăpânirile străine, nu ne-a putut rămâneà o moștenire bogată, cum a fost partea bisericilor din vechile principate române. Acolo au fost daruri făcute de voevozi și de boieri, ctitori de lăcașuri sfinte, lucruri de artă, obiecte căutate pe ales pentru a fi închinate Domnului, în biserica lui. Păcatul neiertat, acolo ca și aici la noi, este că n'am știut să prețuim după cuviință acea comoară, ci am lăsat-o stricăciunii, și i-am dat drumul să ajungă în mâni streine, pe prețuri de nimica.

Dar tot ne-au mai rămas mulțime de lucruri de o netăgăduită valoare. Măcar pe aceste de le-am strânge și păstrà cu sfințenie.

Prin sârguința, devotamentul și înțelegerea cu care preoțimea își va împlinì și această îndatorire morală, ne vom câștigà nou titlu la recunoștința urmașilor. Generațiile viitoare ne vor binecuvântà pentru moștenirea, ce le vom lăsà.

Preot. P. Morușca.

Studiul pastoralei în biserica românească.

SECŢIUNEA II.

— Pe alte căi. — (Urmare).

Se publică şi lucrări răsleţe bunicele, fără a face parte din vreo colecţiune. Astfel au publicat lucruri bune monahii dela *Schitul Icoana* din Bucureşti. In această privinţă, din nou trebuie să pomenim de meritele tânărului Ierodiacon *D. Cornilescu*, care de mult lucrează în sensul alcătuirii şi răspândirii scrierilor bune, fie în numele său propriu, fie ca membru al *Societăţii evanghelice române*, pe care o vedem pomenită în scrierile sale, dar n'o ştim din cine e compusă, ce face şi ce urmăreşte.

Păr. Cornilescu a tipărit până acum multe cărticele bune, îndeplinind scopul propagandei pe calea broşurilor. Cele mai nouă lucrări ale sale, amândouă foarte bune sunt: *Crucea lui Hristos* de *F. Thomas* Bucureşti, 1922, preţul 3·30, şi *Inima Omului* de *Grossner*, Bucureşti 1921, preţul 2 lei.

Trebuie să mai pomenim de o încercare în această privinţă, intreprinsă de profesorul bucovinean *I. E. Toruţiu*, care în 1914—15 publică o mulţime de broşuri creştineşti după *I. C. Byle*. Lucrările erau frumoase, dar nu puteau fi utilizate din cauza unei limbi româneşti defectuoase şi fiindcă nu erau prefăcute după trebuinţele publicului nostru şi ale Bisericii ortodoxe. Ele n'au mai continuat după răsboiu şi acum nu se mai aude de dânsele.

Activitatea aceasta prin broşuri e una din marile unelte ale lucrului creştinesc. Dovadă e faptul marelui număr de exemplare din astfel de scrisori răspândite în Anglia şi Germania. E cea mai vechie unealtă descoperită de noua pastorală, şi de aceia trebuie folosită în măsură largă şi la noi.

4. *Calendarele creştineşti.* Cine nu se îngrijeşte la începutul unui an să-şi găsească un calendar! E ceva de care nu te poţi lipsì. Dar e un lucru drag nu numai prin faptul că răspunde trebuinţei de a şti şirul zilelor şi împărţirea timpului, ci şi prin faptul că, odată cu acestea, alcătuitorii calendarelor se silesc să aşeze în ele şi alte materii care pot interesà pe oameni. Prin aceasta, unele calendare pot fi foarte plăcute şi sunt editori care, dându-şi seamă de lucrul acesta, caută să-şi alcătuiască astfel de calendare, încât ele să fie îmbrăţişate cu adevărată simpatie.

Dacă lucrul acesta este aşà, ce mai prilej bun pentru propaganda creştinească de a folosì şi calendarele pentru a face să pătrundă ideea bunei învăţături! Şi în adevăr, noua pastorală nu se puteà lipsì de a întrebuinţà şi acest mijloc. Intre atâtea cărţi şi reviste pe care le întrebuinţează, calendarele vor fi un soi nou prin care să se înfăţişeze învăţătura creştinească.

Fireşte că aceste calendare creştineşti nu înseamnă un tip fix. Ele pot însemnà numai un punct de vedere din care să se compuie un calendar. Se poate scrie un calendar creştinesc pentru lucrători în genere, pentru căzărmi, pentru ceice plutesc în lungile călătorii pe mare, pentru copii, pentru servitoare, pentru bolnavi în spitale, pentru familii, şi aşà mai încolo. De fapt se şi alcătuesc pentru toate aceste trebuinţe deosebite. In Germania, se numerau înainte de răsboiu până la 70 de astfel de calendare, căutând să-şi potrivească cuprinsul cu trebuinţele feluritelor tagme de oameni. Multe din aceste calendare reproduc chipuri crestineşti, cuvinte din Biblie sau chiar pasagii întregi, idei de frumoasă cugetare morală, meditaţiuni asupra vieţii. In felul acesta, măcar câte un rând de scris creştinesc poate izbì pe fiecare zi ochii omului şi, pe calea aceasta, propaganda se face.

Iată, de exemplu, un calendar cu o alcătuire foarte originală, tipărit de revista *Israels Hoffnung* din Wandsbek, Germania, revistă de propagandă creştinească

printre Evrei. Cuprinde data lunii, ziua săptămânii, iar încolo, pentru fiecare zi, câte un stih din Biblie. Deci dacă se uită omul să vadă data lunii sau ziua săptămânii, odată cu aceasta vede şi o cugetare din Sf. Scriptură. E foarte originală alcătuire de calendar creştinesc şi, fireşte că e o bună unealtă de împrăştiare a seminţei creştineşti. Ar fi interesant să vie cuiva în minte de a face şi în România aşà ceva.

Şi la noi s'au făcut calendare creştineşti, dar fără a fi fost pătrunse de ideia unei propagande sau cultivări creştineşti pe calea aceasta. Dădeau informaţiuni mai largi despre slujbele şi persoanele bisericeşti, despre amănuntele calendarului, dar nu lucrau să dea şi bucăţi de citire. Astfel au fost calendarele tipărite de fostul *Episcop Şofronie* dela Râmnic, care n'au trecut niciodată peste materia de informaţiune calendaristică.

Intr'o vreme, ele aveau o foaie în care se cereà cititorilor să arate ce îmbunătăţiri ar crede ei că trebuie aduse calendarului. Scriitorul acestor rânduri, care se aflà pe atunci în Germania, ca superior al capelei româneşti «Mihail Sturza» dela Baden-Baden, a folosit acest prilej şi a scris îndată autorului, arătând că îmbunătăţirea de făcut ar fi să publice în calendar material de literatură creştinească. In felul acesta, odată trecut anul, calendarul n'ar fi eşit din actualitate, ci ar fi continuat să rămâie o carte de citire şi după aceia. Calendarele însă au continuat să apară anual, dar fără a fi ţinut socoteală de sfatul meu.

Altul însă, văzând numai ce se poate face pe calea calendarului, a şi pus în practică noua metodă şi a publicat un calendar de propagandă. Păcat numai că s'a oprit la un singur an si n'a mers mai departe. E tot acel harnic monah, Păr. Ierodiacon Cornilescu, care desfăşură o foarte întinsă activitate, vrednică de toată preţuirea.

Sf. Sa a tipărit un calendar în anul 1915, în colaborare cu Maica *Olga Gologan*, sub titlul de «*Indrăzniţi!* Citiri biblice şi meditaţiuni pentru fiecare zi a

anului după F. Thomas». Pe fiecare pagină se găseşte data în cele două stiluri (iulian şi gregorian), apoi o indicare din Biblie, care ţi se recomandă de citit pentru ziua aceea, ceva mai jos un pasagiu din Sf. Scriptură şi pe urmă o comentare uşoară a lui, care ocupă toată pagina.

E o lucrare foarte bună, fireşte o imitare după străinătate, dar o imitare bună. E o arătare de ce se poate şi ce trebuie făcut pe calea calendarului. Păcat că n'a mers şi în anii următori. E o ideie însă pe care noua Pastorală ar trebuì s'o întrebuinţeze.

5. ***Librăriile şi depozitele de cărţi creştineşti.*** Toate cele 4 puncte din acest paragraf numite mai sus, oricât de însemnate, nu-şi produc toată puterea lor, dacă nu sunt ajutate de alte orânduiri ale nouăi Pastorale. In adevăr, trebuie să ai unde să găseşti toate revistele, broşurile, calendarele. In scopul acesta, noua Pastorală şi-a înfiinţat librării religioase, înzestrate cu foarte bogat material. Şi acest material este atât de numeros, încât ai cu ce umpleà o librărie, fără să te mai gândeşti la cărţi de altă natură, ca să umpli rafturile. Independent de librăriile teologice, cu material de savantlîc religios, cum e librăria *Fischbacher* din Paris, există librăriile cu material de pietate şi literatură creştinească. La acestea mă gândesc când scriu acì, nu la cele de teologie. Ei bine, mai toate oraşele din Apus au astfel de librării, care se împodobesc atât de atrăgător cu prilejurile mari creştineşti, precum la Paşti şi la Crăciun. Ele atrag pe credincioşi, ba opresc în loc şi pe alţii, şi aşà se face propaganda.

Ele se servesc încă de chioşcuri ca ale ziarelor. Le pun în locurile mai umblate, pentruca, prin toate mijloacele, publicaţiunile creştineşti să se înfigă în ochii oamenilor.

Afară de aceasta, au şi oameni care umblă cu geanta plină de Biblii sau alte cărţi şi răzbat prin toate locurile. O idee despre lucrarea acestora avem în vânzătorii Societăţii Biblice Britanice, care umblă şi printre noi.

In privința aceasta, este de făcut mult la noi. In Vechiul Regat, am puteà spune că nu avem mai nimic. Tipografia cărților bisericești din București este foarte slab înzestrată cu material de vânzare în felul în care vorbim aici. Ba încă a perit și puținul care se făceà înainte de răsboiu. Slab început există la librăria Pavel Suru din București, dar nici pe departe nu se poate asemănà cu ce sunt librăriile creștinești din străinătate.

Ceva mai bine stau în privința aceasta Românii de peste munți, cu așà numitele lor librării diecezane, unde găsești material creștinesc mai mult ca la noi cei de aici.

In laturea aceasta sunt mari îndreptări de adus, pentrucă chestiunea mijloacelor de răspândire înseamnă foarte mult. Noi tipărim cărți, dar nu avem timp să ne ocupăm și de desfacerea lor. Aceasta ar fi chemarea unor astfel de librării. Deci iaca încă un nou și mare capitol din Pastorala care trebuie să vie.

6. ***Activitatea religioasă prin presă.*** Dar este încă o lature și poate cea mai însemnată, care nu poate scăpà din grija păstorilor creștini. Este presa. Căci dacă ne slujim de un mijloc de pătrundere cum este calendarul, cu cât mai mult ni se impune activitatea prin presă, care răzbate cu atât mai mult! Deci ni se impun două lucruri: 1. să avem presa noastră, prin care să dăm un material de informațiune zilnică, trecut prin sita cercetării noastre creștinești și 2. să ne servim de înseși ziarele care există, publicând întrînsele ce credem noi că poate slujì educării creștinești a publicului. Lucrul acesta se impune atât de mult ca un mijloc care ne izbește prin evidența lui, încât eu, personal, l-am întrebuințat încă înainte de a mă fi gândit la un capitol de pastorală pe calea aceasta și înainte de a fi știut că e scris undeva ca un mijloc care trebuie întrebuințat. Când, mai târziu, am văzut ce scriau feluriți autori în privința aceasta, am avut marea bucurie de a fi constatat că și eu făcusem ceeace experiența mă învățase. Scrisul altora îmi spuneà că bine făcusem. Citeam ca regulă

de urmat aproape ce făcusem şi eu. Deci presa e un mijloc indispensabil de propagandă. Trebuie să ne servim de ea. Biserica Romei, căreea nu i se poate tăgădui simţul activităţii practice, se sileşte mult în privinţa aceasta. Nu se mulţumeşte cu ce a făcut şi neîncetat stăruie printre credincioşii ei ca să dea atenţiune presei creştineşti şi s'o citească numai pe aceea.[1]

In această privinţă, e interesant să cităm cum este organizat lucrul în străinătate.

După ce arată primejdia presei protivnice creştinismului, autorii unei cărţi citate mai nainte spun:

Cum ne putem ajutà împotriva acestui lucru? Numai trimiţând presei politice articole potrivite despre împărăţia lui Dumnezeu şi despre activitatea care se îndeplineşte într'ânsa. Mulţi au început munca aceasta în tăcere. Cu timpul însă ea a fost organizată şi azi putem spune că, întru câtva, şi-a ajuns scopul. Lucrul cel mai însemnat este ce a făcut în direcţiunea aceasta comitetul central pentru misiunea internă. Pentru fiecare sărbătoare, ea trimete fiecărui ziar un şir de articole în legătură cu sărbătoarea respectivă, şi face aceasta prin mijlocirea comitetelor provinciale pentru misiunea internă. Pe calea aceasta, 75—90% din foile zilnice publică regulat astfel de articole. Prin acest mijloc, ele dau cunoştinţe despre sărbătoare şi acelui care nu s'a dus la biserică şi primeşte şi el apelul de a nu se sustrage de sub înrâurirea ei.

S'a mers apoi mai departe şi s'a căutat a se scrie pentru ziare meditaţiuni duminecale pioase. La început, numai puţine ziare se învoiau să le publice, cu timpul însă s'a mărit numărul redactorilor care se arătau bucuroşi de a tipărì astfel de articole şi a da astfel cetitorilor lor, Duminecă după Duminecă, un cuvânt scurt şi serios. Năzuinţa însă trebuià să fie de a informà tot publicul şi despre actele mai însemnate ale misiunii interne şi despre activitatea sa socială. Pentru aceasta, s'a mers un pas mai departe, prin alcătuirea mai multor corespondenţe despre misiunea internă. Aceste trebuià să se tipărească în ziarele din anumite localităţi, la fiecare 14 sau o lună de zile, şi să cuprindă o mulţime de informaţiuni din domeniile mai îndepărtate ale activităţii ei. Aceasta e una din părţile însemnate ale activităţii comitetului central pentru misiunea internă. Izbânda nu se poate vedeà uşor totdeauna, cu toate acestea

---

[1] Se poate consultà în privinţa aceasta *die katholische Presse* von Pilatus, Wiesbaden, ed. Hermann Kanch 1907.

o poţi băgà de seamă deseori. Nu e nici o îndoeală că ajungi la un rezultat, atunci când în feluritele localităţi se găsesc oameni de încredere gata de a-şi pune inima să influenţeze presa locală în sens creştinesc. Tot mai mare e numărul acelora care sunt gata să facă aceasta. Câştigarea unor forţe însemnate care să scrie bune foiletoane despre misiunea internă rămâne încă un lucru spre care trebuie să năzuim. [1]

Citatul acesta e foarte însemnat. El ne deschide zări preţioase şi în altă lature. Nu e vorba numai să duci idei bune în sânul poporului, ci să-l informezi şi despre activitatea pe care o îndeplineşti. Ştiind *despre ea,* omul capătă o cât de uşoară influenţă *către ea.* Deci învăţătura este că trebuie să avem şi o activitate de altă natură pe teren creştinesc, pentruca să avem despre ce informà lumea. Una ajută pe cealaltă.

XVIII.

Misiunea maritimă.

1. Tradiţiunile şi aşezările din vechi ale oamenilor îi ţin să-şi trăiască vieaţa după rânduieli şi gânduri moştenite din tată în fiu. Din pricina aceasta, tradiţiunile sunt ca o îngrădire de vechi şi ca nişte bune obiceiuri, care ţin pe oameni într'o anumită disciplină sufletească şi-i împedecă de a se abate spre înoiri care de multeori pot fi primejdioase. Acum, deoarece în vieaţa rânduită preotul întâlneşte astfel de obiceiuri, înseamnă că el are într'ânsele un ajutor. Munca lui e mai uşor îndeplinită şi mai rodnică în locurile unde obiceiurile s'au păstrat şi, dimpotrivă, munca lui începe a se izbì de greutăţi tot mai mari, acolo unde vin înoirile.

Consideraţiunile acestea ne ajută să înţelegem mai uşor trebuinţa unei misiuni maritime.

Pe lângă toate celelalte misiuni de care am pomenit până acum, mai există şi o *misiune maritimă,* pentru oamenii care nu intră în nici una din categoriile de care ne-am ocupat mai sus. E vorba de «ceice umblă pe

[1] *Was jedermann heute von der Inneren Mission wissen muss,* p. 163—164.

ape şi călătoresc», adecă de marinarii care străbat întinsul mărilor în lungi şi grele călătorii.

Aceştia sunt mai expuşi la păcătuire decât alte categorii de oameni. Ei nu stau în atmosfera în care au crescut, nici nu locuiesc cu familiile lor. Sunt oameni care se întâlnesc întâmplător unii cu alţii şi nu există între dânşii obiceiurile vieţii aşezate de sute şi mii de ani şi care-ţi dau o temelie pe care n'o poţi strică uşor. Pe acelaş vas plutitor, sunt marinari de felurite neamuri şi chiar când sunt din acelaş popor, sunt din ţinuturi deosebite. Ei bine, ei nu mai au cu dânşii atmosfera vieţii care se influenţează prin vecini şi cunoscuţi şi prin toate aşezămintele moştenite. Dacă omul cu apucături rele se mai simte stingherit de a le da pe faţă, din pricina felului cum se scurge vieaţa şi care creează o atmosferă de cuviinţă care se impune vrând-nevrând: acolo unde această atmosferă nu mai există, omul îşi arată mult mai uşor apucăturile rele. Şi chiar când ele sunt numai germeni de care însuşi omul nu-şi dă seama, ei răzbesc mult mai uşor acolo unde nu mai au nici o opritoare care să-i ţie în loc.

Aşà este cu marinarii. Pentru dânşii nu mai există atmosfera bunelor obiceiuri. Am văzut că înşişi cei care părăsesc vieaţa patriarhală din sate şi orăşele şi vin de se aşează în oraşele mari, ajung nişte desrădăcinaţi care scapă de sub buna influenţă de acasă. Cu marinarii însă este şi mai rău. Ei duc o vieaţă trupească grea şi plină de renunţări. Vieaţa pe mare cere muncă şi asprime. Trebuie să te lupţi cu marea, şi aceasta-ţi cere uneori opintiri extraordinare. Ca să-şi facă cineva o ideie de ce e vieaţa pe mare, să citească cartea lui *Pierre Loti*, care, în traducerea românească de *Sandu Aldea* poartă numele de *Pescar de Islanda* (editura «Minerva»).

Oamenii aceştia istoviţi astfel de o muncă apăsătoare, caută să se despăgubească din belşug când au ajuns în port. Aici găsesc localuri de petreceri şi se dedau la desfrâu şi beţie. Risipesc ce-au câştigat şi nu mai trimit nimic familiilor lor.

Din pricina aceasta, porturile sunt orașe foarte decăzute din punct de vedere moral. Ele au lume de adunătură, fără așezare statornică, noul venit știe că nimenea nu-l cunoaște și nu-l priveghează, că nu are a se teme de ochii nimărui, și de aceea se aruncă după desfătări fără nici o oprire. Mulți își ruinează vieața prin aceasta. Cad în boale grele, nu mai sunt capabili de lucru, nimenea nu mai vrea apoi să-i ia în vre-un serviciu pe vas și-și încheie vieața ca cerșetori, dupăcum cetesc de un vechiu bucătar, care s'a nenorocit astfel, după zeci de ani de muncă, petrecuți în călătorii pe mare.

Apoi dacă este așà, erà cu putință ca noua Pastorală să scape din vedere tocmai această categorie de oameni care e mai sortită să cadă în ghiara păcatului! Nu, și, în adevăr, s'a îngrijit de ei. De acì s'a născut laturea acestei pastorale, care se chiamă *Misiunea maritimă.* Rostul ei e să-și aibă preoți în porturi și aceștia să se ducă pe vasele care sosesc, să poftească pe marinari la slujbă sau chiar să le facă slujba pe vas, să stea de vorbă cu ei, să le dea cărți, să-i înștiințeze a se ferì de vieața primejdioasă pe care o găsesc în port, să-i îndemne a scrie scumpilor lor de acasă și să le trimeată din banii câștigați.

Asta a făcut-o și o face misiunea maritimă, dar face și mai mult, fiindcă numai atâta nu ajunge. Un principiu de care trebuie să ne călăuzim noi în pastorală este ca, dacă voim să avem efect, influența noastră asupra cuiva să nu se exercite numai o clipă, ci s'o încunjurăm cu mijloacele care o fac statornică. Poți să faci slujbă frumoasă și să vorbești frumos pe puntea vasului, dar dacă marinarul iese în oraș și acolo dă peste desfătări, oricum, se ademenește și cade. De aceea misiunea maritimă a făcut ceva mai mult. A înființat așezăminte religioase pentru marinari, în care ei pot găsì loc de dormit, sală de lectură, înfățișarea unei vieți civilizate, un personal care le întreține o vieață religioasă, le cântă, face rugăciunea cu ei. Ei bine, marinarii prind încredere și dau acestui personal bani

care să fie trimeşi la familiile lor. Şi sunt sute de mii de lei care scapă astfel din ghiarele cârciumii. Misiunea maritimă din Germania socoteà înainte de răsboi la 300,000 de mărci banii care se trimeteau astfel în fiecare an familiilor marinarilor.[1]

Misiunea germană aveà până la răsboiu 25 de stabilimente maritime pentru găzduirea şi îngrijirea marinarilor, răspândite pe toate părţile globului. Stabilimentul din Bremerhaven se vede din zugrăvitură ca o măreaţă clădire cu cinci caturi. Dar chiar acolo unde n'au astfel de clădiri *(Seemannsheime)*, au biurouri sau staţiuni, unde se găseşte vreun preot sau agent al misiunii, care se interesează de marinari. Prin staţiunea din Cardiff (Anglia) singură, s'au trimes acasă într'un singur an cam 25,000 de mărci.

Astfel de *Heime* sau *căminuri maritime* ori numai staţiuni se găseau până la războiu în Stettin, Danzig, Königsberg, Liverpool, Rotterdam, Amsterdam, Lisabona, Genua, Barcelona, Valparaiso, Buenos-Aires, Şangai, iar în alte localităţi, precum Mesina, Neapol, Marsilia, Copenhaga şi într'o mulţime de oraşe maritime suedeze şi norvegiene, se găseşte numai câte o organizare pentru răspândirea de scrieri bune printre marinari.

2. Ca întemeietor al misiunii maritime trebuie să privim pe marinarul englez *Smith*, care a dus o vieaţă foarte scandaloasă. I s'a întâmplat însă că a scăpat numai el cu vieaţă dintr'un naufragiu. Ajuns într'o localitate unde momentan nu aveà ce face, a intrat într'o biserică. Acolo inima i-a fost izbită de cuvintele predicii. De atunci, şi-a schimbat chemarea. S'a făcut preot şi, din propriu lui îndemn a întemeiat misiunea maritimă în anul 1825. După ce necinstise vieaţa de marinar prin purtarea lui, voià acum s'o îndrepte.

In Germania, s'a înfiinţat mai târziu. Abià în 1863 pastorul *Harms* a înfiinţat, tot pe pământ englez, în Sunderland, o organizaţiune care să se ocupe de marinarii germani care se găseau în călătorie pe acolo.

[1] Martin Hennig, *Taten Jesu in unseren Tagen*, Hamburg, 1905, pag. 98.

Din această organizaţiune, la 15 Februarie 1885 s'a născut *Comitetul central pentru misiunea maritimă protestantă germană în Marea Britanie*, care a ajuns la mare desvoltare şi şi-a întins activitatea în localităţile: Sunderland, South Shields, Middlesborough, Hull, Grimsby, Londra, Edinburgh, Methil şi Glasgow.

Altă organizaţiune a luat asupra ei, la 1884, lucrul în staţiunile: Cardiff, Capstadt, Hamburg, Harburg, Geestemünde, Bremerhaven, New-York.

In munca pentru misiunea maritimă, s'a distins mult Biserica provincială din Hanovra prin mijloacele pe care le-a pus la îndemână, iar unul din cei mai însemnaţi preoţi ai misiunii maritime a fost *Iungclaussen*, mai întâi în Cardiff şi apoi în Hamburg. El a fost şi întemeietorul unei foi tipărite pentru propagandă printre marinari.

Din 1894, s'a înfiinţat un nou *Comitet pentru misiunea maritimă evanghelică germană (Komitee für deutsche evangelische Seemannsmission)* care să intre în legătură cu comunităţile din străinătate unde este o mare circulaţiune de marinari şi astfel, cu puteri unite, să poată desfăşurà acolo o activitate mai plină de efect prin aşezarea de misionari maritimi şi prin înfiinţare de căminuri maritime în localităţile respective.

Mai încoace, s'a înfiinţat în Stettin şi o *Centrală pentru ucenicii de marină*, cu scopul de a le găsì servicii.

3. Activitatea printre marinari nu e tocmai uşoară, pentrucă, înăspriţi, de munca pe mare, se aruncă cu toată pasiunea în desfătarea pe care o găsesc în porturi. Din cauza vieţii grele, sunt mai degrabă suflete acre şi pornite la împotrivire. Mulţi preoţi sunt respinşi brutal dela oferta pe care o fac cu dragoste. Tocmai aceasta însă e o dovadă că acele suflete au mai multă nevoie de preot.

Cu toate acestea însă, în genere sunt bine primiţi, dar şi în această bună primire se vede mânia care le clocoteşte în suflet la unii contra altora. Astfel, preotul, suindu-se pe vas, se duce mai întâi la căpitan să-i ceară

voie de a vorbì cu oamenii. Căpitanul îl primeşte cu voie bună şi-i spune:

— Da, da, Părinte, du-te şi pune rânduială în capul oamenilor mei, că au nevoie de asta.

Iar când se duce la oameni, aceia îi spun, pe de altă parte:

— Du-te, Părinte, la cel bătrân (adecă la căpitan), că are nevoie de asta. E un om aşà şi pe dincolo.

Se vede cum serviciul înăspreşte pe unii împotriva altora. In două cărţi găsesc această observare la fel, ceiace arată că trebuie să fie fapte care nu se petrec rar.

Dar marinarul câştigat ajunge el, la rândul lui, un agent al propagandei, după cum se va vedeà bine dintr'o povestire pe care o voi înşirà aici, ca încheiere a acestui § despre misiunea maritimă. Până a ajunge la el însă, voi adăugà numai că, afară de misiunea maritimă, mai este şi o *misiune fluvială*.

(Va urmà). Arhim. SCRIBAN.

Episcopul militar Dr. Vasile Saftu.

Părintele Vasile Saftu protopopul Braşovului fără veste a încetat din vieaţă la 6 Aprilie a. c. în vârstă de abià 59 de ani. Moartea lui neaşteptată a izbit dureros pe toată lumea care l'a cunoscut. In urma sa lasă un gol greu de umplut în vieaţa bisericească ca şi în vieaţa publică, căci a fost o personalitate ori din care latu̇re ar fi fost privit.

Ca preot şi-a servit cu demnitate şi devotament biserica, îndeplinind slujbele ei sfinte cu o rară măestrie, vestind cu căldură cuvântul mântuirii şi apărându-i cu energie interesele în corporaţiile bisericeşti ca şi în afară, faţă de orice încercări. Ca membru al clerului a ţinut sus stindardul prestigiului preoţesc şi tocmai de aceea întâiul congres al preoţimii din mitropolia Ardealului la ales ca prezident în fruntea Asociaţiei «Andreiu Şaguna», înfiinţată în 1919.

A fost şi o personalitate culturală ale cărei îndemnuri şi prestanţe nu s'au mărginit numai la instituţiile culturale ale Braşovului în fruntea cărora sta, ci s'au revărsat departe peste hotarele cercului său de influenţă ca protopop.

In vieaţa publică, politică şi naţională n'a fost acţiune mai de seamă la care să nu fi mers în frunte, ori să nu fi colaborat alături de cei dintâi fruntaşi ai neamului, cu energia şi însufleţirea ce îl caracterizau întotdeauna atitudinea.

Ca om de societate a fost demn, plăcut, stimat şi iubit de toată lumea.

Aceste însuşiri frumoase te îndemnau să te apropii cu drag de figura simpatică, pururea senină a părintelui Saftu. Şi aceste calităţi l'au ajutat, pe lângă o cultură temeinică, să urce din treaptă în treaptă până la demnitatea de episcop. După terminarea liceului la Braşov şi a cursurilor teologice la Sibiiu şi-a luat doctoratul în ştiinţele pedagogice la Lipsca, de unde întorcându-se s'a făcut profesor la o şcoală particulară în Bucureşti. De aici a trecut ca profesor şi director al nou înfiinţatului liceu din Turnu-Măgurele, de unde a fost adus profesor la seminarul Andreian din Sibiiu. Din Sibiiu a fost chemat de credincioşii din Braşov şi din protopopiatul cu acelaş nume, la cel mai de seamă post bisericesc după episcopat aici, în biserica de dincoace de Carpaţi: protopop al Braşovului şi prezident al consiliului de administraţie al averilor bisericei sfântului Nicolae. In această calitate a avut prilej să ia contact şi să ţină legături bune, tot mai strânse cu fruntaşii vieţii publice din vechiul regat, unde se găseau moşiile estinse ale bisericii.

Personalitate reprezentativă a câştigat simpatia şi încrederea cercurilor militare şi a M. S. Regelui în aşă măsură încât atunci, când s'a hotărât organizarea clerului militar în armata română, a fost chemat în fruntea acestei organizaţii, ca inspector al clerului militar, cu titlul de episcop de Alba-Iulia.

De noua sa misiune, foarte importantă în sânul armatei, erà însufleţit mai mult ca ori când, făceà planuri şi căutà colaboratori ca să poată aşezà pe baze trainice noua instituţie a clerului militar. Dar nu erà să aibă bucuria şi mângăierea de a se vedeà sfinţit episcop, căci moartea, care nu iartă, îl pândeà de aproape.

Inmormântarea lui, în ziua de Dumineca Floriilor, a fost un impunător convoiu de jale, la care biserica, armata, şcoalele şi publicul venit şi din mari depărtări a desfăşurat cea mai mângăitoare manifestare de dragoste, dând mortului cinstea din urmă. Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii! ***Părintele Terenţie.***

Credinţe despre Draci.[1]

Doamnelor, Domnilor!

Cu drept cuvânt veţi fi unii nedumeriţi: de ce vreau să vă vorbesc tocmai despre Draci, şi nu despre altceva. Deci, întâi de toate o mică explicaţie.

Credinţa în existenţa personală alui Dumnezeu constrânge mintea omenească să admită şi existenţa personală, şi nu fictivă numai, a spiritelor rele. Nimeni nu poate atăcà credinţa despre existenţa personală a spiritelor rele fără ca prin aceasta să nu submineze şi credinţa în existenţa personală alui Dumnezeu însuşi şi a spiritelor bune.

Urmează de acì ca, vorbindu-Vă despre Draci, — printr'un metod negativ sau ca şi prin argumente dela contrar, să căutăm a ne împrieteni şi mai mult cu credinţa în Dumnezeu.

Spre acest scop Vă voiu înfăţişà câteva credinţe religioase despre Draci şi despre rosturile lor, credinţe din Biblie, din învăţătura creştinismului, din istorie, din concepţia religioasă-vulgară, precum şi din poveşti de ale poporului român. Apoi vom scoate câteva concluzii.

*

[1] Conferinţă ţinută de autor la Palatul cultural din Arad, în ziua de 25 Martie a. c.

Intreagă creştinătatea — şi aş puteà zice şi întreaga omenime — ţine *dogma* despre existenţa spiritelor rele, alăturea de credinţa despre spiritele bune.

După această dogmă, spiritele rele au fost creiate dintru început ca spirite bune încă înainte de zidirea omului. Luceafărul — Lucifer, — căpetenia îngerilor, însă s'a trudit, vrând să-şi pună scaunul mai sus decât ce-i rânduise Dumnezeu şi să se asemene lui Dumnezeu. Atunci a urmat fatala cădere şi izgonire din cer, a lui şi a tovarăşilor lui de revoltă.

Diavolii erau, prin urmare, original buni şi au căzut prin vina lor proprie. Prin căderea lor însă nu şi-au perdut natura spirituală, ci numai dreptul la fericire şi bunătatea lor de odinioară, în locul căreia s'au ales cu pornirile rele: de vrăjmăşie cătră Dumnezeu şi tot ce este bun, şi de ispititori spre rău, ai oamenilor. In raport cu oamenii, spiritele rele pot să ne pricinuiască nu numai tulburări sufleteşti, ci şi trupeşti. In această privinţă sunt de a se remarcà mai ales demonizările sau îndrăcirile, despre cari ne spun evangheliile. Dar «meseria» lor — să zicem aşà — de căpetenie este: de a revoltà pe om împotriva lui Dumnezeu şi de a-l duce la păcat. Dar nici acest lucru, Dracii nu-l pot face fără de încuviinţarea lui Dumnezeu, care li-se dă spre a ni-se pune la probă credinţa.

Atâta se cuprinde, pe scurt, în dogmă.

*

Biblia Testamentului vechiu are puţine cuvinte despre existenţa şi rosturile spiritelor rele şi mai ales despre amestecul lor tulburător în vieaţa omenească. Toţi cunoaştem acest rost încă din vieaţa primilor oameni în raiu, pe cari i-a dus Satana, în chip de şarpe, la păcat.

Cuvântul «Satan», în limba evraică, are nu numai o însemnare religioasă, ci şi una socială, alta militărească şi chiar o însemnare politică.

Cu atât mai bogat însă este Testamentul nou în lămuriri.

Este şi un fapt istoric, dovedit nu numai prin Biblia Testamentului nou, ci şi prin alte monumente istorice, că pe vremea Mântuitorului şi încă multă vreme după Dânsul, fenomenul îndrăcirii, sau al intrării Dracilor în oameni, erà foarte cunoscut nu numai la Evrei, ci şi în Imperiul roman.

Unele din cele mai de seamă minuni ale Mântuitorului au fost tocmai vindecările atâtor demonizaţi, prin singur cuvântul Său poruncitor, cu care izgonià pe Draci.

Când să se despartă Hristos de Apostoli, acestora li-a lăsat şi puterea de a alungà spiritele rele.

Exorcizarea sau alungarea Dracilor o săvârşiau pe aceea vreme nu numai cei dela conducerea tinerei biserici creştine, ci chiar şi Evrei neîncreştinaţi, pe lângă mulţi dintre creştinii de rând.

Lui Hristos îi făcuseră căpeteniile evreeşti imputarea, că cu Domnul Dracilor alungă pe Draci. Iar Dânsul li-a reproşat: Dar fiii voştri în numele cui îi scot?

Iosif Flaviu, un învăţat evreu, istoric şi bărbat politic, scrie în istoria sa, că el însuşi a văzut, cum unul din conaţionalii săi a scos un Drac înaintea însuşi împăratului Vespasian.

Cât priveşte pe creştinii din veacurile primare, aceştia erau foarte cunoscuţi ca exorcizatori. Existà pe atunci în Imperiul roman păgân chiar şi o lege de stat, care ameninţà cu foarte grele pedepse pe creştinii exorcizatori, cari în acest chip provocau deserţiunea dela păgâni şi sporirea numărului creştinilor. Dovadă, că nu avem de a face cu un lucru de şagă.

Din acele vremi primare ale creştinismului avem şi un fenomen literar: Dela Iustin Martirul şi filozof creştin încoaci, vr'o două sute de ani, aşà dar până pe la anul 367, nu este aproape nici un scriitor creştin, care să nu pomenească de exorcisme şi despre puterea lor.

Nu e de mirat aşà dar că, de pildă pe vremea împăratului Iulian Apostolul din veacul IV, care voià să

restabilească păgânismul, creştinii erau exorcizatori vestiţi şi făceau să amuţească oracolele păgâne. Astfel de pildă a fost redus la tăcere oracolul Daphnei prin simpla prezenţă a moaştelor sfântului Babylas, ş. a.

*

Credinţa în existenţa spiritelor rele şi în puterea de ale alungà a fost pururea vie în conştiinţa obştească a creştinătăţii.

Ea a fost cuprinsă în rugăciunile şi în riturile bisericii creştine universale.

Erau, în vechime, anumite rituri pentru exorcizarea celor îndrăciţi. Ele ni-au rămas în parte până şi azi în exorcismele sfântului Vasilie cel Mare şi ale sfântului Ioan Gură de aur. S'au păstrat rituri de aceste până şi astăzi, la botez. Sunt apoi servicii de sfinţirea apei, cari se obişnuesc şi azi şi au rădăcina în acea veche credinţă. Avem mai departe exorcisme de curăţirea avutului creştinilor de sub influinţa pernicioasă a spiritelor rele.

Credinţa în existenţa spiritelor rele a căzut şi în aberaţiuni, în evul mediu, mai ales în Apus. Acolo erau vestite pe atunci procesele împotriva «strigoaielor» — Hexen prozese — cari nu au fost cunoscute însă de fel în Orientul creştin, ci numai în biserica papală.

Intre altele, aceste aberaţiuni încă au stârnit marea furtună religioasă a reformei. Protestantismul, la început, a păstrat şi credinţa în puterea exorcismelor. In jumătatea a doua a veacului XVII-lea însă, a fost atacată această credinţă pe un fond raţionalist de către Semler. Acest raţionalist învăţă, că raţiunea omenească nu poate admite existenţa personală a lui Satan şi a slugilor sale. Se credeà, că aceste triste figuri ale întunerecului sunt numai ficţiuni, închipuiri ale minţii.

Raţionaliştilor li-a sărit în ajutor filozofia, puţin credincioasă, şi mai ales cea materialistă şi panteistă, care învaţă, că nu este Dumnezeu şi spirite — nici bune, nici rele, — ci numai materie, sau că, în locul lui Dumnezeu cel personal, avem un Dumnezeu în însaşi ma-

teria întreagă ce se află în lumea sensurilor. Insuşi filozoful *Kant* spuneà, că Dracul nu e altceva decât ***personificarea*** răului radical. Deci Dracul nu are o existenţă personală, după filozoful Kant.

Din rândul protestanţilor, însă, totuşi se ridică învăţaţi (ca Strausz), cari spun lămurit, că întreagă ideea despre Mântuitorul Hristos şi a imperiului său, fără de contrastul existenţei personale a spiritelor rele în frunte cu Satana, ar fi tot pe atâta de imposibilă, ca existenţa polului nordic fără de polul sudic.

Insuşi protestantismul din vremile mai nouă şi-a făcut o socoteală cu necredinţa sa de până acì. De aceea, la 1822, în cartea de ritual: Berliner Hof- und Domagende, a fost cuprins din nou ritul exorcistic, care fusese înlăturat mai nainte vreme.

Ce zic la aceasta «moderniştii» noştri, cari nu vreau să creadă în existenţa personală a Dracilor?

*

In concepţia poporului român, în religie şi în folclor, încă avem note caracteristice despre credinţa în existenţa Dracilor. Şi e foarte de remarcat, cum, până la un punct, concepţia folcloristică merge, foarte frumos, paralel cu dogma pură a bisericii creştine.

Incepem cu câteva elemente luate din credinţele poporale şi din poveştile noastre româneşti.

In aceste poveşti, căpetenia spiritelor rele poartă numirea de *Drac*, identic cu «draco» cel latinesc. Dintre toate limbile romanice, numai la Români e păstrată într'un sens religios, această numire de: Drac.

După aceste poveşti, Satan a fost isgonit din ceriu fiindcă, atunci când Dumnezeu erà ocupat cu creiarea lumei, Dracul s'a furişat în odaia din fundul palatului lui Dumnezeu. Acolo a cetit pe furiş din marea carte a înţelepciunei dumnezeeşti, până ce a fost surprins şi alungat.

După o altă poveste, din Bucovina, când Dracii au fost alungaţi din ceriu, au tot curs, ca ploaia, trei zile şi trei nopţi, până ce i-a oprit sfântul — Arhanghel.

Atunci unii din ei s'au oprit în fundul pământului, alţii pe pământ, alţii în ape, alţii în văzduh. Dracii din *fundul pământului* au făcut iadul şi *canonesc* (muncesc) sufletele păcătoşilor. Cei *de pe pământ* fac tot feliul de zavistii, de-i trag pe oameni la păcat; cei *din apă* îneacă corăbiile; cei *din văzduh* au făcut vămile văzduhului şi opresc sufletele celor morţi din drumul lor la Dumnezeu. Dracii cei *spânzuraţi* cu gura în jos în văzduh, lapădă mereu bale: balele vrăjmaşilor. Ele cad în fântâni, în isvoare şi în tot felul de ape. Oamenii, cari le beau, se îmbolnăvesc de moarte, şi nu scapă decât cu citanii sfinte, masluri etc.

Povestea românească ni spune deci, despre Draci, că au căzut din ceriu *înainte* de a fi fost lumea deplin întocmită de Dumnezeu. Şi în aceasta este şi un adevăr biblic.

Tot astfel, biblică este şi ideia, că Dracii au stăpânia văzduhului. Ideia o aflăm la sf. Pavel. Din această credinţă biblică s'a desvoltat credinţa religioasă despre «vămile» văzduhului.

Principiul atotputerniciei lui Dumnezeu faţă de Dracul, este un alt element biblic din poveştile noastre. El se reliefează mai ales în poveştile despre zidirea pământului.

Dumnezeu adecă trimite pe «Nifărtache» să scoată de sub ape pământul, în numele lui Dumnezeu. Dar Dracul vrea să-l scoată în două rânduri, în numele său, şi nu isbuteşte. A treia oară îl scoate în numele lui Dumnezeu şi în al său. Şi-atunci scoate d'abià câteva firicele, sub unghii. Din aceste firicele, Dumnezeu face o turtiţă, cât un pat, ca să se odihnească pe el. Dar Dracul vrea să-l rostogolească în apă pe Dumnezeu. Şi tot rostogolindu-l spre cele patru vânturi, pământul creşte, prin vrerea lui Dumnezeu, atâta cât e azi.

Pământul dar e făcut din puterea lui Dumnezeu — altă notă biblică!

In poveştile despre zidirea omului, Dracul are, deasemenea numai un rol disparent.

Dupăce pământul fu orânduit de Dumnezeu, zise Dracul cătră Dumnezeu:

— Aş zice să faci o pereche de oameni, aşà de pildă cum sunt eu.

— Bine zici tu, răspunse Dumnezeu, dar prea tragi în partea ta... una ca asta n'o fac, măcar d'aş şti că-i plesnì acì de necaz. Am face mai bine o pereche de oameni, să samene cu mine la chip şi la făptură, Ne — frate-meu! adause Dumnezeu.

— Fă cum ştii, Frate-meu, răspunse Dracul; eu nu mă supăr d'aia. Tu fă-i ca tine, că eu, dacă oi fi meşter, îi fac ca mine când nici cu gândul nu-i gândì.

Şi Dumnezeu luă humă, o frământă niţel în mână şi tipărì din huma aia două păpuşi, întocmai după chipul şi făptura sa. Dumnezeu suflă în gura păpuşilor şi păpuşile înviară.

— Tu om să fii; numele tău să fie Adam, şi hrana ta sapa, tu să sapi, zise unuia.

— Tu femeie să fii; numele tău Eva, şi hrana ta furca; tu să fii supusă lui Adam, şi el să sape şi să te hrănească, — zise femeii.

Apoi, Dumnezeu — nu Dracul — îi blagosloveşte să se înmulţească ca iarba pământului.

In raiu, Satan fu cel ce ispitì pe Eva în chip de şarpe.

Tot Satan este arătat în poveşti şi ca sfătuitor lui Cain să-l omoare pe Avel. Dracul, în chip de ţap, s'a suit pe o stâncă şi-a rostogolit un bolovan asupra oilor, de a omorât din ele. Dela el a învăţat Cain să ucidă cu peatră.

Povestirile româneşti despre potop, toate la fel, cuprind ideia că potopul a fost o pedeapsă dumnezeească.

In aceste povestiri, Dracul care făcuse legătură cu Eva la cădere, se ţine şi de soţia lui Noe şi chiar *cu* ea; de aceea femeia lui Noe nu vrea să se urce în corabie, fără de Dracul. Şi când o înjură Noe, cu: Hai, dracè! şi vino mai repede, că năvălesc apele, — atunci se suie femeia lui, dar şi Dracul cu ea.

Şi-aşà mai departe.... Dracul e pomenit într'un foarte mare număr de poveşti româneşti.

Dar, în neputinţa sa de a zidì pământul şi de a stăpânì în lume în mod absolut — altă notă biblică a poveştilor noastre — el a ajuns de râsul copiilor şi al babelor.

Dracul Românesc a ajuns să fie pus, în credinţa obştească vulgară, în serviciul mântuirii sufleteşti a omului.

In biserica din Gurasadului (în jud. Hunedoara) de pildă, se pot vedeà şi azi vechi icoane murale, vr'o 30 la număr, în care se arată: în ce chip pedepseşte Dracul pe fel şi fel de păcătoşi. Aceasta — cât priveşte concepţia religioasă despre Draci. Dar în ce priveşte poveştile noastre cu tendenţă moralizătoare, iată una, aceea despre fetele Dracului. El are mai multe fete, şi e bucuros să le deie după atari gineri, pe cari are de gând să-i atragă la sine. Una e *Trufia,* şi o mărită după oamenii cei de poziţii înalte; alta e *Inşelăciunea,* şi o mărită după ţărani; a treia e *Pizma,* şi o dă după meşteri; a patra e *Făţăria,* pe care o dă, să iertaţi, după feţe bisericeşti.

Câtă satiră, edificătoare sub raportul moral, nu conţine această poveste!

Cine nu-i cu muscă pe căciulă, n'are ce se supărà!

Concepţia aceasta, pozitivă creştină, despre Dracul din poveştile noastre este o nepreţuită comoară morală a sufletului poporului nostru.

Nu ştiu ce raţionalism sau ce filozofie ar fi în stare să stârpească această credinţă din popor. Şi nici nu ar fi bine să fie suprimată. Ar fi şi un dezastru moral-social! Cârmuitorii de azi ai Rusiei, cari nu cred în Dumnezeu, nu cred nici măcar în Dracul!

*

Dar, bine, Doamnelor şi Domnilor! Să ne întrebăm noi, pătura *intelectuală* a poporului: Există Draci şi îndrăciri şi influenţe demonice în lume şi asupra oamenilor?

Eu, din această chestiune ce Vi-o pun, fac şi o întrebare de conştiinţă.

Eu ştiu un lucru: *Filosofia credincioasă,* aceea care isvoreşte din mintea omenească nepreocupată împotriva celor sfinte, vede în lumea materială anumite trepte de desvoltare a vieţii materiale, dela cel mai mic firicel de iarbă, dela cele mai mici molusce până la vieaţa animalică superioară a omului. Tot astfel, filosofia credincioasă tocmai admite existenţa spiritelor, de asemenea pe o scară succesivă: dela sufletul înţelegător al omului şi până la Dumnezeu. Aceeaşi filosofie, prin urmare, admite şi o serie de spirite, cari ţin locul desvoltării treptate între sufletul omenesc şi între Dumnezeu, spiritul suprem. De ce ne-ar derogà credinţa asta?

Ştiu, mai departe, că filosofia materialistă şi panteistă, care operează numai cu raţiunea omenească, precum şi ştiinţele fizice naturale, cari lucră cu aparate de laboratoare şi cu reagenţi chemici numai, n'au putut să-şi dovedească teza despre neexistenţa spiritelor, — ci numai prin deducţii afirmă neexistenţa personală alui Dumnezeu şi a spiritelor.

Astfel, această ştiinţă tendenţioasă a dus lumea de azi la răscrucile necredinţei teoretice şi practice.

Nu este Drac? — Dar chiar oameni de ai ştiinţei, medici cari s'au ocupat cu arta vindecării boalelor şi cu ştiinţele oculte sau tainice (ca magia, magnetismul etc.), ni-o spun că sunt Draci.

Vestitul doctor Thouverey din Paris, care vindecă cele mai incurabile boale, o spuneà el însuşi că săvârşià vindecări numai prin punerea mânilor, având asistenţa spiritelor rele. Puterea aceasta o primise cu ajutorul unei revelaţii demonice, şi şi-a păstrat puterea aceasta până nu s'a căsătorit a doua oară, cu binecuvântare bisericească. D'atunci a rămas d'abià un simplu medic în Paris.

Un altul, baronul Dupotet, supranumit omul oglinzilor magice şi prinţul magnetizatorilor, o spune limpede: «Eu nu credeam în Drac; dar eu o zic fără rezervă, că îndoiala mea s'a sfârşit prin a fi biruită».

Insuşi Satan fusese întrebat odată, cu prilejul unor experimentări spiritistice, de există el, ori nu. Şi a răspuns, în scris, cu ajutorul mediului: «Eu nu exist»; dar, găgăuţul de el, imediat a adaus a se tradà, iscălindu-se: «Satan».

Aşà, ca pe un fond de stofă neagră cusută cu fir alb, este brodată şi necredinţa în existenţa spiritelor şi mai cu seamă negarea existenţei spiritelor rele. Ea însaşi se dă de gol.

*

Ei, bine: Nu există Draci?

Să ne dăm bine seama de răspuns! Răspunsul îl cer dela *sufletele* D-Voastre şi nu dela laboratoare fizico-chimice.

Dacă nu există Drac, atunci nu au putut fi nici îndrăciţi şi îndrăciri pe vremea lui Hristos. Atunci Hristos, care ne spune rupt ales că a vindecat îndrăciţi şi a avut această conştiinţă despre sine, nu este nici el însuşi Fiul lui Dumnezeu. Atunci pe Hristos, ale căruia patimi mântuitoare ne stau în prag, îl scoborîm la treapta filozofilor păgâni ai Greciei, ai Romei, ori la treapta unui rabin iudaic. Atunci atăcăm dreptatea Lui; tăiem în însuşi caracterul Lui; atunci tragem la îndoială pricina supraomenească a răului în lume; atunci, un atare Hristos nu este Fiul lui Dumnezeu; atunci putem călcà în picioare întreagă credinţa creştinătăţii despre existenţa acelui Dumnezeu, care are un atare Fiu, care ni-a spus că a vindecat îndrăciţi, cari nu ar fi fost îndrăciţi.

Cine din noi îndrăsneşte să ridice peatra asupra divinităţii lui Hristos, asupra personalităţii Dumnezeu-omului? Cine îndrăsneşte să iee pe sufletul său toate urmările ce vin din negarea existenţei personale a Dracilor şi a lucrărilor lor?

Cine din noi ia pe sufletul său mai cu seamă consecinţele *practice*, din vieaţă, ale atăror rătăciri? Căci, dacă nu-s Draci, nu-i nici Dumnezeu şi legea morală. Şi atunci, *fără de sancţiunile divine* ale credinţei, am puteà să ne ducem şi mai departe, netulburaţi de cre-

dința în Dumnezeu și în existența spiritelor rele, vieața ticăloșită a atâtor pasiuni vulgare, cari dau signatura crizei morale și sociale, în care ne sbatem.

Nu este Drac? — Dar a cui operă este aceea, că se distrug credințele și altarele mai mult ca ori când? A cui operă este înlăturarea idealismului și a moralei din vieața publică? A cui operă este, că bunurile morale sunt înlocuite cu cel mai înspăimântător materialism și cu goana nebună după plăceri vinovate? A cui operă este, că pacea și armonia sunt înlocuite zilnic prin sfâșieri drăcești și prin certe fără de capăt? Cine este autorul atâtor zavistii din lumea de azi?

Cine face, că în locul aptitudinei, în locul cinstei și al muncei cinstite să se cocoțeze trufia și ignoranța, lovind de mal pe cel slab și marile interese obștești?

Cine face, ca să răcească succesiv căldura căminului familiar, și ca desfrâul, în toate formele sale posibile și imposibile, să țină locul virtuții de odinioară?

Cine face, ca prea adeseori sufletele noastre să doarmă pe drăceasca pernă a trândăviei în loc de a mai gândì la ale sufletului și de a muncì fiecare pentru binele său și al țării?

Cine le face pe toate aceste și alte rele? *Numai răutatea omenească, singură? Nu.* Nu, deoarece atunci am fi la marginea prăpăstiei, fără nici o nădejde de îndreptare. Nu e de vină numai relativa răutate a firii noastre omenești, ci de vină sunt și Dracii, cărora le place să negăm existența lor. *Ei lucră de multeori prin noi,* dacă ne plecăm lor. Iar arta lor de a ne cucerì este foarte ușoară: Ei ne măgulesc slăbiciunile; ei ne deșteaptă gândurile și pornirile spre rău. Dracul este pictat negru, dar pururea e văzut în culori trandafirii. Așà ni-o spune un proverb finlandez. Aceste ispititoare culori trandafirii sunt slăbiciunile noastre proprii.

Un profesor universitar și romancier englez, Charles Kingley, ziceà în veacul trecut: E mult mai ușor și mai plăcut să te lași reformat de Dracul, decât de Dumnezeu, deoarece Dumnezeu poate să îmbunătățească societatea

numai sub o condiţie: ca fiecare să înceapă *dela sine însuşi*. Satan însă, din contră e foarte mulţumit să îmbunătăţească *legile* şi *parlamentul*, *cerul* şi *pământul*, fără să pună o aşà de neruşinată condiţie personală, ca fiecare să înceapă opera de asanare *dela sine însuşi*.

Eu cred, că acest cuvânt se potriveşte şi stărilor noastre desechilibrate, din societatea noastră şi din vieaţa noastră publică!

Există Drac în sens personal, Doamnelor şi Domnilor! Există Drac, — şi eu, personal, cred că el sugestionează pe cei ce-l neagă, ca să nu creadă în existenţa lui. Există Drac, şi numai el va fi inspirând ştiinţa necredincioasă şi tulbură atât de grav vieaţa omenească sub raporturile ei nemorale de azi.

Mai ales azi, la încrucişarea mare a vremurilor fără de păreche în istorie dela venirea lui Hristos încoaci, — mai ales astăzi când e vorba de a restaurà lumea în numele lui Dumnezeu, şi de a ne întocmì şi unì în mod durabil ţara întregită a tuturor visurilor noastre din trecut, — zic, mai ales astăzi, Dracul face, cum ni-o spune sf. Petru apostolul (I ep. VI 5), că umblă prin lume ca un leu, răcnind şi căutând: pe cine să înghiţă dela datoria sa cătră Dumnezeu şi cătră sufletul său propriu şi dela datoriile cătră lege şi ţară.

Există Drac, şi el, după cuvântul sfântului Pavel (Efes. VI. 16) îşi aruncă, nevăzut, între noi, săgeţile cele aprinse ale îndemnărilor la rău, de a clevetì în dreapta şi în stânga, de a criticà mult şi de a nu isprăvì nimic pozitiv.

Există Drac, şi, după acelaş apostol (II Cor. IV. 4), el este Domnul lumii acesteia şi orbeşte minţile, ca să nu primească evanghelia lui Hristos.

Există Drac, şi despre el zice Hristos, că este tatăl acelora, cari fac poftele diavolului şi sunt fii ai acestuia (Ev. Ioan VIII. 44).

Există Drac, şi după vorba românului, el are multe fete, — şi, poate, mai multe decât oricând! — pe cari le mărită printre noi. Şi tare mă tem, că va fi având

Dracul mulţi-mulţi feciori de însurat, ca să tulbure prin ei virtutea şi candoarea femeiască, ce ni-a mai rămas în jurul căminelor familiare.

Există Drac, Doamnelor şi Domnilor. Şi dacă el există, Vă îndemn cu cuvintele lui Hristos: «Priveghiaţi şi Vă rugaţi, ca să nu intraţi în ispită» (Mat. XXVI 41).

Vă zic cu sf. Iacov (IV. 7): «Supuneţi-vă lui Dumnezeu, şi staţi împotriva diavolului, şi acesta va fugi dela voi».

Vă zic cu sf. Pavel (Efes. VI. 10, 14), care fixează o completă armatură spirituală pentru fiecare creştin: «*Intăriţi-vă întru Domnul,* îmbrăcaţi-vă în *armele lui Dumnezeu;* încingeţi mijlocul vostru cu *adevărul;* îmbrăcaţi platoşa *dreptăţii;* gătiţi paşii voştri în calea evangheliei *păcii;* luaţi pavăza *credinţei;* luaţi coiful *mântuirii;* încingeţi sabia spiritului, care este *cuvântul lui Dumnezeu;* priveghiaţi în *răbdare* şi în *rugă*».

Astfel făcând, Dracul nu va mai aveà putere asupra noastră. Atunci pacea şi îndestularea ni vor reveni: în suflete, în case, în vieaţa singuraticilor şi în vieaţa publică.

Innoindu-ne pe noi sufleteşte, vom pune temei statornic fericirii noastre individuale şi piatră de granit viitorului acestei ţări!

Dr. Gh. Ciuhandu.

Moldova la sinodul din Florenţa 1439.

In studiul de sub titlul acesta, publicat în «Revista Teologică», din 1921 Nr. 1—3 din nebăgare de samă, am întrelăsat a spune, că dacă *protopopul vicar* al Moldovlahiei *Constantin,* care a semnat uniunea florentină din 1439, poate fi identic cu un *Constantin canonic* al bazilicei Lateran *din Roma,* tot aşà poate fi indentificat *arhiepiscopul* Moldovlahiei *Grigorie,* pribeagul din 1435—6, cu *arhiepiscopul* mitropolit *Grigorie din Lemberg,* dintre anii 1455—1466.

Grigorie din Lemberg aveà un sufragan la noi în Moldova, deci deşi ocură numai cu atributul de arhiepiscop, e şi mitropolit deodată.

Episcopul său sufragan din Moldova se chiamă Ioan şi aparţineà cinului franciscanilor minoriţi. El se întitulà: Nos Ioannes eadem Dei Graţia Episcopus Moldaviensis, Vicarius Valachiae et Podoliae, Ordinis Fratrum Minorum (Fr. Ios. *Sulzer*, Geschichte des transalpinishen Daciens, Wien 1781, t. III. pag. 547).

Despre acest Ioan mai aflăm, că împreună cu şeful său din Lemberg, Grigorie, dau indulgenţe de 40 zile, în toamna anului 1455.

Despre episcopul Ioan se mai ştie că în aceiaş vreme erà sufragan şi al «venerabilului» episcop din Bălgrad, Nicolae, (*Hurmuzaki*, Documente II, 1, Nr. 6).

Ioan, ca toţi ceice l-au precedat şi i-au succedat, a fost numai arhiereu fără dieceză; ei rezidau în claustrul din Sireţiu, Baia, Bacău şi în sfârşit s'au strecorat la Iaşi.

Privitor la arhiepiscopul Grigorie din Lemberg, relevăm, că în 4—9 Octomvrie 1466, prezidează conciliul din Hotin, convocat de voivodul moldovenesc Ştefan cel mare, în bunăînţălegere cu Kazmev IV, regele polon, ca să soluţioneze certele ecleziastice şi politice dintre cetăţenii Rusiei, Podoliei şi Moldovei.

Păcat că nu ştim ce chestiuni bisericeşti şi de stat, au agitat sufletele prelatului Grigorie şi a principelui Ştefan.

Ştim atâta numai, că cu privire la mai multe puncte în principii au convenit. Deslegarea amănuntelor s'a amânat pentru o adunare bisericească viitoare, care nu ştim de s'a ţinut ori ba. (*Hurmuzaki* o. c. II, 2; Nrii 147 şi 525).

Chiar şi numai din circumstanţa aceasta uşor se poate pricepe, cum de papa Sixt IV, în 1477, ţine a împodobì pe Ştefan III. cel mare cu epitetul de «*Adevărat apărător al credinţei*»: dilectum suum filium, nobilem, vinum et *verum Christianae fidei athletam*». (Augustin *Theiner*, Vetera monumenta Hungariae, t. II, pag. 452—3).

Vechea noastră cronică îl numeşte «*Sfânt*»; nu întru atâta pentru sfinţenia vieţii lui, ci pentru repetatele bătăi ce le a administrat păgânilor şi pentru ocrotirea sfintelor lui Dumnezeu biserici. (I. *Manliu*, Curs elementar de literatură, Bucureşti 1881 pag. 41, la adaus).

Rezumăm: Dacă Grigorie din Lemberg e unul şi acelaş cu omonimul din Roma, atunci sigur aparţine ritului occidental, şi nu mai poate fi confundat cu binereputatul bulgar Grigorie Ţâmblac, cum socotiau: Melhisedec al Romanului, Xenopol şi Sbiera.

Asemenea: Dacă Grigorie din Roma (1435—6) e acelaş cu Grigorie din Lemberg, (1455—1466) nimic nu se mai împotriveşte, ca Constantin protoiereul vicar al Moldovei la Florenţa, în 1439, să fie unul cu Constantin canonic la Roma.

Că Constantin a fost papist, se evidenţiază şi din faptul cunoscut, că Dămian mitropolitul, la sinodul ţinut în Constantinopol, la anul 1450, împreună cu toţi răsăritenii a abjurat unirea cu Roma. Vicarul Constantin însă nu ştim să se fi lăpădat de ea. Nu, căci erà apusan şi de neam strein. Tot papist şi neromân a fost şi Grigorie arhiepiscopul Moldovei, pribeagul din Roma şi mitropolitul din Lemberg.

Cine ar dorì să adâncească chestiunea arhiereilor apuseni, misionari, vizitatori, în Moldova, în veacul XV-lea, caute monografiile: *W. Schmidt*, Romano-catolicii per Moldaviam episcopatus et rei romano-catholicae res gestae, Budapestini 1887. Konrad *Eubel*, Römische Quartal schrift, anii 1898 şi 1903 Dr. Wladyslaw *Abraham*, Bikupstwa lacinskie w. Moldawii w. Wieku XIV i XV, Lemberg 1902. *Auner* Károly, a Romániai, magyar telepek történeti vázlata, Temesvár 1908. *Gruia.*

Memoriu pentru recăsătorirea preoţilor.[1]

Inalt Prea Sfinţite Stăpâne!

Războiul prin care am trecut a secerat vieţi, a înăsprit raporturi şi acum, când se termină, lasă adânci răni în organismul social.

Printre cei întâi chemaţi ca să le vindece suntem şi noi clericii, cari avem datoria şi dreptul de a «propovedui Evanghelia la toată zidirea».

[1] Acest memoriu a fost adresat I. P. S. S. Mitropolit-Primat şi Sf. Sinod de către 70 de preoţi.

Sub înalta oblăduire a Inalt Prea Sfinţiei Voastre şi a celorlalţi Stăpâni ai noştri muncim pe cât ne pot ajută puterile, nădăjduind totdeauna în ajutorul Domnului Hristos, care pe cele neputincioase le întăreşte, iară pe cele de lipsă le împlineşte, şi în ajutorul Stăpânilor noştri pământeşti, cari ne sunt părinţi sufleteşti şi cari ca pe nişte fii ne ajută, ne încurajează şi ne mângăe în ciasurile grele.

Către Inalt Prea Sfinţia Voastră şi către întreg Sfântul Sinod arhieresc al sfintei noastre Biserici ortodoxe autocefale române se îndreaptă acum o plângere scrisă, dupăce ea a fost oftată în miile de case în care durerea pierderei unei soţii veneà să strice cuibul familiar al unui preot. Ea vine în numele preoţilor văduvi, în numele copiilor rămaşi fără mamă şi a căminelor în care nu mai răsare soarele căsniciei.

Nimic în lumea aceasta nu se întâmplă fără voia Atotputernicului Dumnezeu. Poate că şi aceste ispite a despărţirii timpurii dintre cei legaţi să ţie un cămin este o economie a lui Dumnezeu. Şi de sigur tot o economie a Lui este şi pofta în om de a dorì iarăşi căsătoria spre împlinirea poruncei binecuvântate: «Creşteţi şi vă înmulţiţi». (Geneza. Cap. I. Vrs. 28).

Aici se vede legea naturală pe care trebue să o consfinţească legea pozitivă.

Insaşi legea naturală se pare că a luat oarecare laxitate prin urmările păcatului original care a alterat şi a pătat pe om. De aceea a trebuit să vie Domnul nostru Isus Hristos pentruca «să caute şi să mântuiască pe cel pierdut», să ridice pe umerile Sale nenorocirea ce apăsà omenirea şi să o mântuiască. Ale Lui sunt cuvintele: «Milă voiesc şi nu jertfă»; a Lui este iertarea până «de şaptezeci de ori câte şapte» şi din gura Lui a eşit porunca «Celce însetează să vie la mine», ca şi «Celce vine la mine nu-l voi scoate afară». El ne îndeamnă să aducem cazurile cele grele «înaintea Soborului».

«La Sobor» venim noi astăzi cu plângerea.

A depune în ea argumente ar fi de prisos, pentrucă luminatele feţe ale Soborului ne sunt cunoscute ca erudite şi ca neîntrecute în slova şi în înţelegerea Scripturilor. A depune lacrimi ni-ar fi greu — pentrucă ele şi-au secat izvorul, căci «cu lacrămile noastre am udat aşternuturile noastre» şi

Stăpânii noştri de pe vremuri nu au fost o clipă străini de durerile noastre. Această înaltă participare la durerile noastre a fost adesea mâna care ne-a ridicat ca nu cumva să se împedece piciorul nostru şi să cădem.

Am călcat peste aspida şi vasiliscul trupului, dar pentru păcatele noastre cele multe ni-se bolnăveşte trupul, ni-se slăbeşte sufletul şi de aceea cădem înaintea Inalt Prea Sfinţiei Voastre şi a Inaltului Sobor cu plângerea noastră.

Recăsătorirei preoţilor se opun canoane şi legi şi pentru ea militează marea lege a naturei şi toată legea pozitivă. De aici vine împărecherea. Deoparte stă legea naturală pusă de Dumnezeu în om şi legea pozitivă a Vechiului şi Noului Testament, iară de alta stau o parte din sfintele canoane şi o tradiţie care, nu arareori, şi-a avut excepţiunile sale.

In timpul nostru chestiunea aceasta a luat un avânt puternic şi a prins în lupta ei persoane cari merită toată stima pentru ştiinţa şi moralitatea lor, ca şi pentru faptul că au îmbrăţişat o chestiune care pe ei, personal, nu-i importă de loc. In fruntea lor stă canonistul Nicodem Milaş, doctor în teologie, episcop; lui îi urmează protoprezviterii: Dr. Vasile Găină, Dr. Emilian Voiutschi şi Dr. N. Gheorghiu, profesori la facultatea de teologie din Cernăuţi; preotul Vichentie Simiganovschi din Bucovina; preoţii Ioan Severin şi I. C. Beldie, precum şi mireni ca: Dr. Const. Erbiceanu şi Dr. D. G. Boroianu, profesori la facultatea teologică din Bucureşti şi magistratul I. N. Tănăsescu, din vechiul Regat. [1]

In mai puţin de 15 ani această chestiune s'a desbătut mai mult ca oricare alta din cauză că ea voià o soluţiune aşteptată în Biserica ortodoxă cu aceeaşi dorinţă cu care însetatul poate strigà: «Adă-mi o picătură de apă de-mi răcoreşte limba, căci grozav mă chinuesc».

Recăsătorirei preoţilor se opun precis: canonul al 6-lea al Sinodului Trulan; se opun, apoi, mai mult sau mai puţin, can. 3 Trulan, — can. 25, 17 şi 18 Apostolic, — 24 şi 27 ale Sft. Vasile şi can. I. al Sinodului din Neocezareia.

Nu vom argumentà, ci vom rugà cu smerenie şi lacrămi.

---

[1] Prea Cuviosul Arh. Iuliu Scriban, profesor şi Drul I. Mihălcescu profesor la facultatea teologică din Bucureşti.

Să aducem aminte că şapte secole din timpurile primare Sf. Biserică nu a oprit această recăsătorire a preoţilor, dar — ce-i mai mult, — se dau cazuri de Episcopi recăsătoriţi şi cărora nimeni nu le-a negat darul şi exercitarea competinţelor darului? Sau să desgolim cazul că aproape nimeni dintre preoţii văduvi nu au putut scăpà de acuzarea publică pentru faptul, că se păreà suspectă orice persoană femenină ce i-ar fi călcat casa, lucru ce stângeneà şi ofeleà cel puţin jumătate din rostul muncei sale?

Nu vom pricinuì pricinuiri întru păcate!

Să vă aducem dovada căminelor noastre răvăşite şi aproape desfiinţate din lipsa gospodinei harnice, pricepute şi cu tragere de inimă, să vă înfăţişem icoana tristă a urmaşilor noştri după trup crescuţi departe de ochiul blând al unei mame iubitoare; sau să ne descriem pe noi înşine cu întregul cimitir al iluziilor noastre şi cu tot catalogul durerilor noastre?

Nu, pentrucă nu voim să argumentăm!

Ne însuşim concluziile unuia dintre autorii de mai sus,[1] şi Vă rugăm să binevoiţi a le luà în cercetare cu Inaltul Sinod arhieresc şi a ne satisface, satisfăcând în noi o întreagă ceată de suferinzi şi tămăduind o rană care de 1400 ani sângerează în trupul Bisericii Mântuitorului.[2]

Aceste concluzii, prin care recăsătorirea preoţilor ar puteà fi rezolvată, sunt următoarele:

1. Convocarea unui Sinod Ecumenic care să revie asupra canoanelor numite. De o astfel de revenire Sfintele Sinoade Ecumenice nu au fost străine. Aşà canonul 12 Trulan casează pe 5 Apostolic; 8 Trulan şi al şaselea al Sinodului al VII-lea casează pe 37 Apostolic; 16 Trulan pe 15 Neocezareia, etc. Schimbările acestea au fost necesitate de procesele sociale prin care a trecut Biserica.

Răscrucea timpului prezent este din acelea care cer schimbări. Astăzi însă, nu-i posibilă strângerea unui Sinod Ecumenic. Tranşarea definitivă nu se poate face, căci la ea nu poate năzuì decât numai o competenţă de aceeaş valoare canonică.

---

[1] Vezi revista bisericească «Amvonul», anul 1913, Bucureşti.

[2] Din cei zece mii de preoţi din România întregită sunt văduvi două mii şi cinci sute.

2. Inţelegerea prin «Consensus totius ecclesiae dispersae» îşi are întârzierea ei.

3. Bisericile Autocefale îşi îndeplinesc adesea nevoile lor în consens cu nevoile naţionale şi sociale şi adesea aproape în contra dispoziţiunilor mai vechi bisericeşti. Ultima şi cea mai potrivită soluţie este:

4. Dispensa episcopală individuală. Episcopul este idealul vieţii pe pământ; este soarele, cel fără pată, din care primeşte raze de lumină şi căldură turma cea cuvântătoare; simbolul blândului răstignit pe Golgota; magazia cea nedeşertată a darului lui Dumnezeu pe pământ. El este plenitudinea darului preoţiei.

Cu toate protiile harice pe care le are Episcopul, totuşi, nu se găseşte un singur canon, care, în specie, să-i dea dreptul de a dispensà. Acest drept curge din puterea harică «de a legà şi deslegà, celece se întâmplă în popor». (Matei XVI. Vrs. 19; XVIII. Vrs. 18; Ioan XX. Vrs. 23). Apoi can. 12 al Sinodului I. Ecumenic vorbeşte despre «a fi slobod Episcopul a socotì, şi ceva mai iubitor de oameni» adecă a dispensà, a lăsà ca inima să dicteze legii, după cuvântul «milă voiesc iară nu jertfă». Iar can. 10 al Sinodului de Ancira amintind de diaconii cari s'au însurat zice, că «să fie în slujba lor, pentrucă s'a dat lor voie de cătră Episcopul», adecă pentrucă i-a dispensat Episcopul. Deci, bazaţi — pe acestea, Episcopii au dat dispense în special la căsătorii.

Tot Ei, fiecare în parte, vor puteà ca să dea această dispensă socotind amănunţit fiecare caz şi, — dacă ne este permis a spune, — vulnerând legea vor tămăduì, astfel, o rană veche şi dureroasă, dând Bisericei persoanele de prea multeori alese şi sfinţite prin darul hirotoniei a atâtor preoţi, cari sufăr un jug şi o ispită pe care şi Sfântul Pafnutie, — eremitul cu multă reputaţie, — îl socoteà prea greu.

Nădăjduind în bunăvoinţa Inalt Prea Sfinţiei Voastre, şi a Sfântului Sinod arhieresc al Sfintei noastre Bisericei ortodoxe autocefale române, căruia Vă rugăm a depune plângerea noastră, — îndrăznim a Vă rugà să ne consideraţi ai Inalt Prea Sfinţiei Voastre prea plecaţi şi prea supuşi fii duhovniceşti.

(Urmează iscăliturile celor 70 de preoţi.)

O traducere catolică a Bibliei.

Cercetările filologice intreprinse de teologia modernă asupra textelor biblice au adus exegezei incontestabile servicii. Rezultatele obţinute în această direcţie ne înlesnesc tot mai mult înţelegerea adevărurilor propovăduite de Mântuitorul şi de apostolii săi.

Evanghelia a fost vestită — în forma ei primitivă — în limba unui neam anumit şi mai ales în a unei vremi anumite. Consecvenţa firească a acestui fapt este, că numai cunoaşterea temeinică a acestor factori — de natură externă ce e drept, totuş de cea mai mare importanţă — ne dă posibilitatea de a distinge cu tot mai multă claritate ceeace e accidental, trecător, de ceeace e vecinic în cuvântul cuprins în scripturile sfinte.

Adevărat că importanţa exagerată ce li-a atribuit-o teologia modernă cercetărilor limbistice a dus la exces de pedanterie măruntă şi unilaterală — în critica textelor, ca şi în interpretarea acestora. Faptul acesta însă nu răstoarnă valoarea constatării noastre, ci din potrivă. Exagerarea e inerentă oricărei inovaţii, mai ales când e vorba de inovaţii metodologice. Ea naşte însă în chip firesc şi reacţia, care canalizează curentul în matca lui normală.

*

O nouă traducere a Bibliei trebue să fie un eveniment literar. Să vedem cum se prezintă sub acest raport noua traducere a profesorului dela facultatea de teologie catolică din Viena, Nivard Schlögl.

Autorul nu uită să ne spună din capul locului, că strădania sa dă publicului «cea dintâiu traducere corectă şi cu adevărat germană» a Bibliei. Având dreptate

chiar — n'ar trebuì s'o spună. Gestul are ceva din spiritul de reclamă Americană. Şi asta nu e compatibil cu seriositatea şi modestia pe care ne-am deprins a o vedeà şi preţuì — mai ales la oamenii de ştiinţă. Şi apoi am mai înţelege — cu toate că nu am aprobà — să uite... traducerile protestante anterioare (Luther, de Wette, Weizsäcker ş. a.) dar a trece oarecum la... coş până şi rodul ostenelilor înaintaşilor săi catolici — asta n'o mai înţelegem. Aici credem c'a greşit Schlögl: omul de ştiinţă ca şi creştinul catolic.

Osanalele cu cari a fost primită lucrarea de presa catolică, sânt explicabile, totuşi mai puţin justificate. Să vedem, de ce.

Criticii i-au dat — şi, principial, cu toată dreptatea — o mare importanţă faptului, că Schlögl a avut fericita inspiraţie de a traduce în versuri părţile de un deosebit caracter poetic. Numai cât inovaţia nu e a traducătorului nostru, ci a înaintaşilor săi, pe cari criticii par a nu-i cunoaşte, ori cel puţin a se face că-i uită.

Traducerea e însoţită şi de note lămuritoare, instructive în mare parte — totuşi tendenţioase şi doctrinare pe alocurea. Aşà de pildă la parabola fiului pierdut (Luca 15, 11): «Un om aveà doi fii...» Schlögl explică: «păgânismul şi iudaismul», explicare pe cât de şematică, pe atât de arbitrară. Ea surpă însaşi temelia parabolei şi-i îngreuiază ori răpeşte chiar înţelesul ei profund omenesc şi plasticitatea plină de vieaţă.

Presbyteros-ul grecesc îl traduce prin «preot». Adevărat că obârşia filologică a cuvântului «preot» (Prister, pêtre etc.) trebue redusă la grecescul *presbyteros*. Dar de aici nu urmează că *presbyteros-ul* din textele biblice ar însemnà nici mai mult nici mai puţin decât «preot», în accepţia de astăzi a cuvântului. El însemnează «(mai)

bătrân». Aşà l-au şi tradus cei mai mulţi. Traducerea lui Schlögl este dată printr'o interpretare dogmatică.

In acelaş câmp se află traducătorul şi atunci, când tălmăceşte pe *adelfos* (frater) prin Wetter = văr, rudenie — şi nu prin «frate», interpretând cuvântul biblic în sensul dogmei despre fecioria mumei lui Isus.

Eulogein (benedicere) şi *euhàristein* e redat la Schlögl consecvent prin «a preface», câtă vreme aceste cuvinte nu însemnează decât «a binecuvântà», dar autorul nu traduce, ci interpretează cuvântul biblic în sensul dogmei despre prefacere.

Forţată este traducerea lui *pneuma-pneumatikos* (Rom. 1, 4 — Ioan 20, 22) prin «supranatural», cu toate că «duh» şi «duhovnicesc» acoper pe deplin înţelesul amintitelor cuvinte greceşti.

Iată cum tălmăceşte Schlögl versul 17 din cap 3 al epistolei II Corinteni: Denn der Herr ist Gott; und wo gott der Herr ist, ist Freiheit». Prin această împărechere de cuvinte traducătorul a spus cel mult un adevăr incontestabil, dar nu a dat o traducere corectă a textului original. Iar aici despre aceasta e vorba.

Vrând poate să dea textului o formă cât mai apropiată de concepţia catolică despre graţia divină, Schlögl traduce versul din Mat. 22, 14 aşà: «Deşi toţi sânt chemaţi, numai puţini îşi pun în acţiune (îşi valorifică) alegerea lor». Ceeace am spus mai sus, o spunem şi aici: O fi cuprinzând această afirmaţie un adevăr, dar nu mai este o traducere exactă, ci o contrafacere prin interpretare a textului original.

Intrebarea firească pe care ne-o punem la capătul acestor observaţii este următoarea: Poate aveà traducerea lui Schlögl pretenţia obiectivităţii ştienţifice, aşà cum ne-o recomandă autorul, ori în măsura laudelor

ce i s'au adus de presa catolică? Mai că n'am putea-o crede. Şi asta din simplul motiv de ordin metodologic, că: dacă biserica este chemată să tâlcuiască înţelesul scripturilor sfinte, să scoată din text învăţături şi să le formuleze într'un crez, care să sintetizeze principii de orientare religioasă pentru credincioşii săi — traducătorul are cu totul altă chemare. El are să traducă, cu cât mai multă precizie şi claritate, textul primitiv dintr'o limbă în alta. Atât. Dacă totuş mai are ceva de spus, o poate face în notele explicative. Nici într'un caz. Asta însă nu se admit intercalări şi lămuriri în text mai ales, când traducerea are pretenţia caracterului ştienţific.

*

Iar acum un amănunt interesant şi enigmatic.

Această traducere cu indicii de vădită tendinţă catolicizătoare, a fost trecută de către sf. Scaun pe «index»-ul cărţilor oprite (vezi decretul din 16 Noemvrie 1921, aprobat de papa Benedict XV. la 16 Ianuarie 1922). Motivul opreliştei nu este cunoscut. Probabil procedeul critic pe care l-a urmat Schlögl la traducerea textului. Aşà de pildă traducătorul contestă autenticitatea versului 7 din epistola I a lui Ioan cap 5 — cu toate că biserica papală îl consideră drept «authenticum textum Sancti Iohannis».

Se vede că gestul pontifical nu a desamăgit prea mult pe autor, căci de curând a scos de sub tipar şi prima parte a Testamentului vechiu (până la cartea I Samuil). Fireşte, o să-i urmeze şi restul. Ba mai mult: Schlögl lucrează dejà şi la traducerea Talmudului.

N. Colan.

Pocăința Mariei din Magdala.

(Luc. 7. 36—48).

Meditație.

Am păcătuit, să ne împăcăm iarăș cu Dumnezeu. Să luăm pildă dela Maria Magdalena. Ea a păcătuit, însă s'a întors și a făcut pocăință: Hristos a primit-o și prin sfințenia vieții ei și-a expiat apoi păcatele. Să medităm asupra pocăinței ei, asupra primirii ei de Hristos și asupra vieții pe care a dus-o după întoarcere.

Pocăința Magdalenei. Adânc căzuse ea, o știm căci în toată cetatea eră cunoscută ca «păcătoasă»; despre ea se spune «dintru care scosese șapte draci» Mântuitorul (Mc. 16. 9), iar acum «iartă-se păcatele ei cele multe». Multe va fi auzit ea despre Hristos, de bunăseamă îl va fi și văzut. Va fi întâlnit o privire de milă în ochiul Său blând, va fi auzit cuvântul ieșit din gura Lui și inima ei s'a cutremurat. Și-a văzut prăpastia adâncă spre care mergeà, și-a cunoscut întreagă urâciunea sufletului ei, nerecunoștința ei față de Dumnezeu, ziditorul și stăpânul ei. Se hotărî să se întoarcă, să se pocăiască și să se împace de nou cu Dumnezeu. Dea Dumnezeu să întâlnim aceiaș privire blândă și iertătoare, care să ne îndemne la întoarcere și pocăință: căci dacă ne dăm seama de multele daruri de care ne-am împărtășit în vieață, vom cunoaște că depărtarea noastră de cătră Dumnezeu este neasemănat mai vrednică de pedeapsă, decât păcătoșenia vieții Magdalenei.

Cât de sinceră a fost întoarcerea ei. Sinceră, supranaturală, pornită nu din considerații pământești, ca să-și repare bunul nume, nici pentrucă ar fi fost respinsă de curtezanii ei și osândită de lume, ci din îndemnul cel mai nobil, cel mai desăvârșit, din dragoste cătră Dumnezeu: «că a iubit mult», și în consecință a rupt-o definitiv cu păcatul.

Părerea ei de rău a fost plină de umilință. N'a îndrăznit să se arate în fața Mântuitorului. Plecată în genunchi, pe din dos se apropie de Domnul, ca să-i spele picioarele.

Pe lângă toată părerea de rău și frângerea inimei nu este descurajată, nu se îndoește, ci e plină de încredere. A

cunoscut îndeajuns bunătatea şi mila Domnului, deşi nu văzuse încă dovada cea mai desăvârşită despre aceste, moartea Sa pe cruce.

Intoarcerea ei este plină de curaj. Ce jertfă a adus! In ziua mare apare în haină de pocăinţă scăldată în lacrimi, face pocăinţă publică sub ochii tuturora; nu-i pasă de vorbele celor dela masă, cărora le va fi sărit în ochi o astfel de purtare cu prilejul unui prânz dat în cinstea unui oaspe mare, nu-i pasă de clevetele lumii, a curtezanilor ei de altădată.

Cu părerea de rău împreună şi satisfacerea. A păcătuit înaintea lumii, înaintea oamenilor vrea să facă şi pocăinţă: să ştie lumea că-i pare rău de rătăcirile ei; a dat lumii sminteală: vrea să îndrepteze totul. Pe cum a slugit până acum păcatului vrea să facă destul pentru păcatele sale. Ochii ei, cari atât de mult au înşelat, nu pot vărsà acum destule lacrimi. Implineşte deplin cuvântul psalmistului: «Râuri de lacrimi izvoresc ochii mei că n'au păzit legea ta» (Ps. 118. 136). Lacrimile îi curg atât de bogat, încât poate spălà cu ele picioarele Domnului. Cu părul capului ei, de care erà atât de mândră, acum îi şterge picioarele. Mirul cu care se ungeà pentru a ispiti pe alţii la păcat îl foloseşte acum pentru a unge picioarele Mântuitorului. Gura şi limba ei închinate păcatului mărturisesc prin sărutarea picioarelor pocăinţa ei sinceră, inima ei dată cu totul lucrurilor lumii şi-o închină acum cu totul dumnezeescului Mântuitor. Adevărată pocăinţă, măreaţă şi plăcută lui Dumnezeu: de ar fi şi pocăinţa noastră în acelaş chip.

Primirea din partea Mântuitorului. Ce atitudine are Mântuitorul faţă de ea? O priveşte cu iubire, nu o respinge, cum ar fi fost să facă, după mentalitatea şi inima împetrită a fariseului, că «erà o păcătoasă». Nu-i face nici măcar reproşuri pentru vieaţa ei păcătoasă, dupăcum ar fi meritat. Câtă vreme păcătosul se acuză însuşi, să face sieşi pârâş, Domnul tace, făcându-i-se milă. El îngădue manifestarea smerită a simţemintelor ei, a dispoziţiunei de pocăinţă — o apără chiar faţă de fariseu — scoate în evidenţă în faţa lui purtarea ei: «Vezi pe această femee, am intrat în casa ta, apă pe picioarele mele n'ai dat, iar aceasta cu lacrimi mi-a udat picioarele mele şi le-a şters cu părul capului ei». El scoate din aceasta concluzia că

şi iubirea ei este mult mai adâncă, mai intimă decât a găzduitorului său. Şi o asigură de iertarea tuturor păcatelor: «Iartă-ţi-se ţie păcatele tale». Ii dărueşte inimei sfâşiate pacea: «mergi în pace». Aşa se ridică păcătoasa dela picioarele Mântuitorului îndreptată, plină de dar, de pace şi bucuria inimei. De acum ea devine un copil alintat al dragostei iertătoare, pe care Hristos îl dărueşte şi cu alte noui binefaceri. Din călătoria misiunii Sale de apostolie se abate la casa ei; ea poate să şadă la picioarele Lui, să-i asculte cuvântul mângăitor şi plin de învăţătură mântuitoare. Altădată i-a luat apărarea faţă de Iuda, cu acel prilej când, ca o nouă dovadă a iubirei ei sincere, a adus un alabastru cu mir de mult preţ şi l-a turnat pe capul şi pe picioarele Lui: «Pentruce faceţi supărare femeii? că bun lucru a făcut cu mine»; atât de mult a plăcut Domnului această dovadă de iubire, încât i-a făcut minunata făgăduinţă şi prorocie: «Amin grăesc vouă: Oriunde se va propovedui evanghelia aceasta în toată lumea, zice-se-va şi ce a făcut aceasta într'u pomenirea ei» (Mat. 26. 6. u; Marc. 14. 3. u; Io. 12. 3. u).

La dorinţa ei tainică săvârşeşte minunea mare de a învià pe fratele ei Lazar, ce de 4 zile zăceà în groapă. O altă dovadă a dragostei Domnului către ea este că i-se arată printre cei dintâi după scularea din morţi, ca să o mângăie. Iată strălucitoarea dovadă a dragostei şi bunătăţii dumnezeeşti cu care Mântuitorul primeşte şi îmbrăţişează şi pe cei mai mari păcătoşi. Pilda Mariei să ne fie şi nouă îndemn şi încurajare ca să ne apropiem de Hristos cu suflete gata de pocăinţă. El ne va ieşì întru întimpinare cu aceeaş dragoste, ne va iertà păcatele, ne va redà pacea şi liniştea inimilor şi ne va dăruì cu noui binefaceri pentru viitor. Deci curaj şi încredere!

Magdalena după întoarcere. Rămase credincioasă Domnului. A rupt hotărît şi definitiv cu păcatul, s'a pătruns atât de mult de dragoste către Domnul încât conştient n'ar mai fi putut deveni necredincioasă nici o clipă, cu nici o faptă oricât de neînsemnată. Intocmai după cuvântul psalmistului: «Intru ce-şi va îndreptà tinărul calea sa; când va păzì poruncile tale» (Ps. 118. 9); îşi schimbă cu desăvârşire traiul vieţii. Renunţă la orice deşertăciune lumească, părăsì toate distracţiile primejdioase şi petrecerile păcătoase, rupse legăturile de cunoştinţe

neîngăduite, nu mai erà de recunoscut faţă cu îndeletnicirile ei de mai nainte: ea puteà respinge cu drept cuvânt pe curtezanul de mai nainte, care i-se prezentà cu vorbele: eu sunt cutare şi cutare... dar nu mai sunt eu aceea şi aceea. Ea foloseşte prilejul de a se aşezà la picioarele Mântuitorului ca să asculte cuvintele vieţii, cuvântul de luminare şi mângăiere. Işi păstrează neşovăitoare dragostea către Mântuitorul, până sub crucea de pe Golgota. In vreme ce părăsiră pe Domnul, preoţii, fariseii, poporul întreg, desigur şi rudeniile şi cunoscuţii, chiar şi apostolii, ea rămase cu cei puţini la poalele crucii împotriva tuturor batjocurilor şi hulei pe cari trebuì să le sufere pentru credinţa ei. După moartea Domnului erà zdrobită: «Iar Maria sta la mormânt plângând afară; şi plângând s'a plecat în mormânt» (Io. 20. 11). Fără a se lăsà turburată de clevetele lumii, cu îndrăzneală şi devotament aleargă la mormântul Celui pe care îl credeà mort şi îngropat ca să-i slujască Lui până în capăt. După măreaţa Lui înălţare la cer ea îşi continuă vieaţa ei de penitenţă şi moare ca ideal al sufletelor gata de pocăinţă. Din vremuri depărtate ea ne îndeamnă la căinţă şi imitare. Pocăinţa noastră pe lângă orice năcazuri externe şi suferinţe interne să ne fie îndeplinirea curată a datoriilor chemării noastre. Să învăţăm însă îndeosebi a înlăturà păcatele prin iubire din toată inima, sinceră şi stăruitoare către Mântuitorul, ca să-i bineplăcem să ne facem părtaşi de aceeaş primire: «Iartă-se lor păcatele cele multe că mult au iubit».

(După H. Hurter). Preot. *P. Moruşca.*

Biblia, cărţi şi reviste religioase pentru popor

— ca mijloace de apărare împotriva sectarismului. —

Şi de data asta — a câta oară? — sinoadele noastre eparhiale au hotărât: «scrierea şi răspândirea de broşuri religioase pentru popor». De sine înţeles hotărârile sunt foarte bine venite, numai cât pe urma lor nu se mai arată nici o ispravă şi nici o broşură.

Este cerinţa şi porunca vremurilor schimbate ca hotărârile luate să fie trecute fără zăbavă în faptă. Trecând peste

faptul că editarea şi răspândirea Bibliei şi a broşurilor religiose este un bun mijloc pentru clădirea cea vie a credincioşilor (şi doar asta e chemarea cea adevărată a bisericii!) să nu uităm că dacă nu aproape în fiecare parohie apoi de bunăseamă în fiecare ţinut avem începuturi de sectarism şi înclinări spre sectarismul religios.

Şi ce face sectarismul? Ne întrece şi ne-a întrecut în răspândirea de broşuri religioase. In satul X am văzut cu ochii mei cum după o «adunare» a pocăiţilor, fiii bisericii noastre, cari merseseră acolo de curiozitate, au ieşit afară cu buzunarele pline de felurite cărţi religioase împărţite gratuit. Şi mulţi clătinau din cap şoptind că «bagseamă le poartă mai bine de grijă căpeteniile lor, că le trimit atâtea cărţi fără bani».

Sunt sate întregi pline cu cărţi, broşuri şi reviste religioase răspândite de sectari. Şi încă ceva de observat: sectarii nu se mulţumesc cu răspândirea de simple cărţi de rugăciuni, ci se coboară mai adânc în bogăţia nesfârşită a Scripturilor. Am văzut la ei ediţii scoase din Prorocii Vechiului Testament, foarte potrivite pentru popor. Am văzut revistele şi scrierile adventiştilor însoţite cu chipuri interesante cari ajută mult cetirea şi înţelegerea textului («Farul Mântuirii», «Semnele Timpului»). Ei au din belşug şi Biblia întreagă precum şi Testamenturi şi Psaltire, separate şi portative. De sine înţeles în legătură cu toate scrierile lor religioase sectarii îşi strecură credinţa lor şi atacurile lor împotriva bisericii noastre.

Faţă cu această propagandă bine organizată a sectarismului ce face biserica noastră? Hotărât, face prea puţin ca să nu zic aproape nimic. In cea mai mare parte poporul nostru cumpără şi acum tot «Visuri» şi alte felurite «cărţi acre» de prin târguri. Chiar şi când a tipărit, biserica noastră s'a mărginit mai mult la edarea de simple cărticele de rugăciuni şi de Acaftiste şi nu s'a coborât mai adânc în comorile Bibliei.

Părintele arhimandrit I. Scriban în articolele ce le publică tocmai acum în această revistă arată prăpastia ce este între noi şi alte biserici din Apus în acest teren. Noi avem numai începuturi slabe şi chiar şi puţinul ce s'a făcut n'are o răspândire generală şi bineorganizată (Biblioteca «Ia şi ceteşte» spre pildă nu este nici aici la Sibiu). Nici Consistoriile şi nici «Bi-

blioteca Bunului Păstor» a Asociației clerului n'au dat încă nici o broşură religioasă pentru popor.

Tot aşà — dacă nu şi mai rău — stăm şi cu revistele religioase pentru popor. Intreaga biserică din România Mare are o singură revistă pur religioasă pentru popor: «Dumineca Ortodoxă» dela Bucureşti. E bună, dar ar puteà fi şi mai bună, dacă ar aveà un mai mare sprijin moral şi material. Ca singura revistă de acest fel ar trebuì să aibă o largă intrare în toate satele noastre cu prețul cel mai ieftin, dacă nu chiar gratuit. Dar în loc de aceasta vedem că abià apare la 2 săptămâni odată şi în numărul din urmă spune că «silită de greutățile materiale trebue să-şi ridice abonamentul». Am cercat şi cu «Lumina Satelor» să facem propagandă religioasă, dar lucrul merge greu pentrucă plătim până la ultimul ban slova tipărită. De reducere de abonament, de mărirea formatului sau remunerație celor ce se ostenesc cu scrisul nici vorbă nu poate fi. Eu socot că în această privință este o mare greşală că toate eparhiile îşi țin — cu mari spese — organe oficiale pentru preoțime. De ce n'ar aveà eparhiile un «Monitor Oficial» bisericesc pentru publicarea de concurse, circulare şi alte lucruri oficioase şi toate împreună să scoată o bună gazetă şi revistă pentru toți preoții (care să apară regulat) şi o şi mai bună foaie religioasă pentru întreg poporul Mitropoliei.

Aşà stând lucrurile pe terenul pozitiv de edificare sufletească prin broşuri şi reviste religioase, nu e mirare apoi că pe terenul de combatere al sectarismului stăm şi mai rău. De ani de zile sectarii sapă mereu cu fel de fel de scrieri şi broşuri la temelia învățăturilor bisericii noastre şi noi stăm nepăsători şi neajutorați față de subminarea lor. Ce s'a scris la noi, ce ajutor am dat noi poporului ca să se poată apără împotriva sectarilor? Nimic. Am văzut la sate cărturari cu dragoste față de biserica şi credința noastră — stând nearmați față de atacul sectarilor. Cu mânile amândouă s'ar legà de un razim de apărare, de combatere — şi nu-l au. Spre mustrarea noastră — ca să nu întrebuințez un termen mai aspru — am văzut mai zilele trecute pe harnicul învățător confesional I. Bota umblând pe la tipografii cu un manuscript de combatere a sectarismului scris în formă de teatru poporal (întitulat:

«Pocăitul»). Se înţelege spesele tiparului sunt grele iar «fondurile» n'au ajutoare pentru aşà ceva şi aşà va trebuì să şi-l ducă acasă.

Mai zilele trecute cineva bate la uşa locuinţei mele din Sibiu. Erà un Moţ din Ţara mea (la dorinţă îi pot servì numele). Erà un om sărac, fără avere, dar un bun şi deştept cărturar. Dupăce venise acest om din depărtare de sute de kilometri cu spese de sute de Lei? Venise anumit să cumpere o carte: Biblia. «Avem în sat doi pocăiţi — ziceà omul — şi aceştia într'una tot fac la adunări şi grăesc hulă din Biblie asupra bisericii noastre. Dar am băgat de seamă, că pocăiţii nu cetesc toate celea din Biblie, ci numai ce le place lor şi acum vreau să mă duc cu Biblia înapoi în sat şi am să strâng oamenii să le arăt că altcum stă scris în Biblie»... Iată un om sărac care se pregăteà să facă apostolie de apărare a bisericii sale. Venise la Sibiu după Biblie ca să se poată apărà. Şi drept aveà căci aşà ziceà el: «pocăiţii arată negru pe alb din Biblie şi cu Acaftistul nu te poţi apărà împotriva lor». Eu socot o mare greşală faptul că Biserica noastră şi acum mai discută întrebarea, să dea ori ba Biblia în mâna poporului — în vreme ce iată sectarii au dat-o cu succes pentru ei, (şi pe deasupra mai spun şi hula că noi «popii» într'adins ţinem ascunse sfintele Scripturi ca oamenii să nu poată cetì în ele). Daţi fără întârziere Biblia toată (cu comentarii scurte şi clare) în mâna poporului, pentrucă ţăranul nostru o aşteaptă şi când o va aveà din partea bisericii sale o va cetì cu folos sufletesc şi cu întărire în credinţa şi biserica sa.

Pentru acei cari şi azi ar mai fi împotriva Bibliei pentru popor iată aduc o pildă grăitoare şi zdrobitoare. Am înaintea mea o broşură apărută în America şi întitulată: «Apărarea credinţii şi a bisericei contra ereticului I. Podea, de D. Iridon».

Broşura cuprinde un răspuns la cele scrise de părintele I. Podea în Calendarul său din America. In 10 puncte combate acest D. Iridon cu Biblia în mână toate greşalele din Calendarul păr. Podea, cu atâta bogăţie de citate potrivite şi cu atâta isteţime şi agerime în cunoaşterea Bibliei încât rămâi surprins şi uimit. Ei bine, cine este acest D. Iridon? *Un simplu ţăran din Apoldul de sus* care se află ca simplu muncitor în America.

Se vede că a studiat Biblia şi iată această Biblie nu l-a făcut sectar, ci un aprig şi înfocat apărător al bisericii sale şi învăţăturilor ei. (Păcat că biserica noastră nu se interesează mai deaproape de el şi eventual să-l aplice ca ţăran-misionar pentru combaterea sectarismului la sate. Jos la sate ar face mai mult ca un preot-misionar despre cari sectarii vor zice, că îşi apără interesele şi «prescurile»).

Sunt aceste tot atâtea dovezi că biserica noastră e datoare să pornească numai decât propaganda şi apostolia răspândirii Bibliei şi altor cărţi şi reviste religioase pentru popor. Să nu uităm că şi trecutul a făcut mai mult pentru apostolia slovei tipărite decât prezentul. Câtă râvnă şi câtă muncă a pus marele nostru arhiereu Andrei Şaguna pentru traducerea şi tipărirea Bibliei întregi (de prin Germania a adus şi splendide tablouri cu cari a împodobit-o). A edat Şaguna — între altele multe — şi un Testament Nou şi e tipărit cu atâta îngrijire, cu slove atât de luminoase şi cu o limbă atât de frumoasă încât e un adevărat dar sufletesc şi acum. Păcat că e îmbrăcat în haina slovelor cirile şi aşà generaţia de acum în cea mai mare parte nu-l poate folosì. Dar şi mai mare e păcatul că biserica, la vremea sa, n'a făcut cu el apostolia ce puteà şi trebuià să o facă. Testamentul Nou şi acum se află grămădit la magazin în câteva mii de exemplare (în vreme ce alte cărţi, respective alţi autori îşi «impuneau» cărţile lor).

Am înaintea mea o altă mărturie şi mai veche decât Şaguna şi năzuinţele lui: o carte intitulată «Alfabita sufletească» apărută la anul 1863, (sub oblăduirea lui Ioan Popoviciu de Hondol). Tratează în 3 părţi învăţăturile moralei creştine. Şi nu le tratează aşà sec, ci le expune cu atâta căldură, cu citate atât de potrivite din Biblie şi cu o limbă atât de frumoasă încât şi eu ca preot le cetesc cu mare plăcere sufletească.

Să nu uităm că sectarismul începe a-şi zidì biserica din jos în sus. Sunt uimitoare legăturile ce şi le fac conducătorii sectarilor cu credincioşii lor prin propaganda scrisului. Am văzut într'o comună un singur sectar şi acela primià dela conducătorii lui regulat săptămână de săptămână fie o broşură, fie o revistă, fie o scrisoare religioasă. Acest contact, această legătură, această apostolie cu slova scrisă trebue să şi-o aibă — şi dacă nu o

are să şi-o facă — şi biserica noastră. Nu atât de savantism teologic şi de mare ştiinţă teologică avem lipsă acum, ci de pogorârea lui Hristos şi învăţăturilor lui jos în popor şi pe înţelesul poporului (ce folos de ştiinţa care nu-şi poate face legătură cu poporul?).

Să se publice fără întârziere concurse împreunate cu remuneraţie cinstită pentru scrierea de broşuri religioase, iar revistelor religioase să li-se dea sprijin moral şi material ca să-şi poată face intrarea în toate satele cu un abonament cât mai mic şi o redactare cât mai bună.

Hotărît, biserica noastră trebue să facă mai mult pentru laturea aceasta — căci doar aceasta e şi adevărata ei misiune. N'are fonduri biserica? şi se plânge că sectarii le au? E adevărat că biserica noastră a scăpat săracă, fără averi mari, din trecutul străinilor. Dar să fim drepţi: cât de cât tot mai are şi biserica noastră. Stăpâneşte însă la noi concepţia, mentalitatea aceea învechită, că rostul fondurilor (chiar cele cu meniri culturale) stă în aceea ca ele să fie trecute din an în an cu «creştere» — de bani. In felul acesta sporim banii cu fondurile şi facem din ele fântâni încuiate în loc să le avem ca fântâni dătătoare de apă vie.

De ce n'ar porni biserica noastră şi o mare mişcare pentru întemeierea unui fond de presă pe bază de acţiuni? (Blajul a strâns peste 1 milion pentru «Sfânta Unire»). Dacă pentru înfiinţarea de bănci şi însoţiri răsar la minut milioane ca să exploateze diferite materii şi comori trecătoare, oare nu s'ar află şi oameni de credinţă cari să pună temelie unei societăţi pentru exploatarea comorilor netrecătoare ale Bibliei şi punerea lor în circulaţie pentru cei cari le aşteaptă?

De ani de zile se tot discută — cu nesfârşite trăgănări — chestia unificării bisericeşti, ca şi când aceasta ar fi singura problemă arzătoare a vremurilor noastre şi bisericii noastre. Să se facă odată şi după ea să urmeze adevărata şi marea operă şi muncă de evanghelizare a vieţii, după care însetează acum şi poporul credincios. Pr. *I. Trifa.*

MIŞCAREA LITERARĂ.

Chestiunea unirii între Biserica ortodoxă şi Biserica catolică. Incercările de unire dela consiliul din Lyon (1274) până la cel din Florenţa (1439) de *Ioan Zugrav*, doctor în teologie, Cernăuţi 1922. Preţul Lei 25·—.

Este o broşură de 86 pagini, care încearcă să expună îmbinat cele două elemente: politic şi teologic, cari au produs schisma dela 1054 şi cari au fost apoi şi motivele încercărilor de unire între Biserica răsăriteană şi cea apuseană.

Cuprinsul cărţii nu se mărgineşte la epoca anunţată în titlu. Incepe cu schisma definitivă dela 1054, arată ca urmare raporturile dintre papalitate şi Bizanţ, întâiu până la cucerirea Constantinopolului prin cruciaţi (1204), cu încercările de reconciliare şi tratativele de reunire, cari s'au continuat şi după aşezarea imperiului latin la Constantinopol prin expediţiunile cruciaţilor, până la Unirea dela Lyon.

In capitolul II. este tratată reacţiunea contra unirii, cu politica religioasă a împăratului Andronic al II-lea, care încearcă reluarea tratativelor prin mijlocirea Dominicanului Benedict de Cume.

Al III-lea capitol cuprinde chestiunea unirii sub presiunea pericolului turc, în care intră şi încercările de unire în Principatele Române, nu atât prin episcopiile catolice (Argeş şi Severin—Seret, Baia şi Bacău) ci prin intreprinderi speciale, cari tindeau la convertirea domnilor şi a puternicilor ţării, cari ar aveà apoi ascendent asupra clerului şi poporului întreg, în Muntenia prin doamna Clara soţia lui Alexandru Basarab, în Moldova prin Laţcu, sub influinţă polonă. Cartea se încheie cu stările în preajma pregătirilor pentru un sinod comun (ecumenic), pe care îl propuneà papei împăratul dela Constantinopol Manuil.

Neizbânda încercărilor de atunci ca şi neputinţa de apropiere până în zilele noastre se atribue concepţiei diferite asupra ideii de unire. «Ortodocşii au înţeles şi înţeleg o unire ideală pe baza de egalitate cu o suveranitate sinodală. Catolicii au înţeles şi înţeleg o incorporare mai mult sau mai puţin completă a bisericii ortodoxe la dominiul papii, celui prefins infalibil».

Lucrarea nu aduce ceva nou, dar ca informaţii asupra unei probleme ce se discută şi azi poate fi cetită cu folos. *M. Ş.*

*

Nouă reviste bisericeşti. La Craiova a început se apară sub îngrijirea Părintelui Gh. I. *Ghia* revista de cultură religioasă «*Renaşterea*», ca organ al societăţii preoţimii, cu acelaş nume,

din eparhia Râmnicului Noului-Severin. Societatea s'a înfiinţat în toamna anului trecut la îndemnul şi sub călăuzirea P. Sf. Episcop *Vartolomeiu.*

Revista va fi organ de îndrumare teoretică şi practică în primul rând pentru preoţimea olteană. In al doilea rând, spune, va fi şi un organ de propagandă religioasă printre creştinii cu oarecare cultură. Apoi ea va face legătura cu preoţimea altor eparhii pentru rezolvirea favorabilă a chestiunilor mari, cari privesc întreaga biserică ortodoxă română. Şi în sfârşit revista va da recensiuni asupra cărţilor de literatură religioasă mai nouă şi cronici despre vieaţa bisericească din ţară şi evenimentele religioase din afară, dând şi orientări după adresele, hotărârile şi actele administrative bisericeşti din eparhie.

Din numărul prim remarcăm luminosul articol al P. Sf. Sale Părintelui Episcop Vartolomeiu: «Ce urmărim cu Societatea Clerului oltean «Renaşterea» şi cu organele ei de propagandă». Dupăce zugrăveşte situaţia neprielnică a bisericii şi a clerului ei, pe care ne-a creat-o civilizaţia modernă răsturnătoare de valori şi la care a contribuit mult o anumită filozofie şi o anumită directivă a ştiinţelor pozitive prin materialismul şi determinismul lor, — fixează în următorul chip problema bisericească pentru viitor:

...«Vom rămâne deapururi condamnaţi la neputinţă, dacă ne vom opri în trudele noastre de readucere a bisericei pe piedestalele ei numai la hărţuielile obişnuite cu politica, cu filozofia materialistă şi sceptică şi cu ştiinţele pozitive. Pentru cauza noastră, ele nu trebuiesc considerate decât ca nişte oceanuri şi prăpăstii, în fundul şi dedesubtul cărora trebuie să urmărim adevăratul foc vulcanic din care s'a produs. Să lăsăm deci la oparte frontul acesta fals, în faţa căruia ne am pierdut vremea în zadar, mai mult de două secole, şi să ne îndreptăm toate sforţările noastre spre munca de echilibrare în sensul creştin a datoriilor cu drepturile, atât personale cât şi colective, ale fiinţei omeneşti, şi la echilibrarea omului sufletesc cu omul trupesc, la care vedem, că ne obligă vieaţa omenească şi legile ei eterne, prin însăşi luptele uriaşe dintre spirit şi materie şi dintre desăvârşirea sufletească şi existenţa trupească, din care se încheagă aproape peste tot istoria omenească, şi prin care învăţăm, că sufletul şi trupul nu sunt făcute să se suprime între ele şi să se înlocuiască, ci să se înţeleagă şi să coopereze laolaltă.

Cum vom face aceasta? Impreunând desigur cultura noastră preoţească cu cultura laică, din care trebuie să ne însuşim deocamdată numai acele cunoştinţe care-i sunt absolut trebuitoare poporului nostru pentru sănătatea lui şi pentru un traiu

omenesc. Să ne unim morala cu igiena, ca în Vechiul Testament: şi să ne deprindem a asistà poporul în munca şi în economia lui casnică şi socială, nu ca specialişti, ci ca îndrumători morali şi ca apărători ai intereselor lui zilnice, de ori şi ce natură.

Nu înţeleg să ne constituim în partid politic aparte, căci sub forma aceasta sectară, nu vom mai puteà cuprinde şi nu vom mai puteà fi cuprinşi de tot poporul nostru, ci înţeleg să începem a jucà rolul mătcilor de stup ale neamului, în sensul de a deveni fiecare din noi pentru circonscripţia bisericii în care se află un fel de regulator central al marilor acţiuni de afirmare sufletească şi socială şi un fel de cetate deasupra muntelui stând. Să-i dăm poporului, nu ca trimişi de oameni, ci ca împuterniciţi de Dumnezeu pentru ei, noţiunea clară şi sinceră a tuturor datoriilor şi a tuturor drepturilor lui, având ca punct de plecare şi ţel de atins înălţare în fiecare creştin şi ins a omului sufletesc, nu cu sacrificiul omului trupesc, ca în misticismul oriental, ci cu colaborarea lui»...

Şi sfârşeşte astfel îndemnurile sale: «...noi suntem în drept şi suntem chiar datori, ca, în numele Sf. Evangheliii, să îmbrăţişem vieaţa în întregul ei, adică şi ca spirit şi ca materie şi ca suflet şi ca corp şi ca datorii şi ca drepturi, întru cât Dumnezeu a închegat-o însuşi din aceste două elemente; şi fără ele vieaţa care e în desechilibru, adecă într'un fel de neputinţă firească de a-şi mai pune în valoare puterile, darurile şi idealurile ei.

Impreunarea aceasta, noi clericii trebuie să o facem, atât pentru a scăpà omenirea de primejdia la care o duce civilizaţia modernă care şi-a uitat după cum arătarăm şi de datorii şi de omul sufletesc, şi a desarmonizat prin această uitare echilibrul natural al vieţii, cât şi pentru a ne arătà adevăraţi urmaşi ai lui Hristos, care a venit, după cum ne spune El la Ioan Cap. X. v. 10 ca «lumea vieaţă să aibă şi mai mult să aibă». Declaraţia aceasta Mântuitorul şi-a lămurit-o, când a sfinţit nunta ca taină, şi când a legitimat dreptul la existenţa pământească nu numai al celor volnici, dar şi al tuturor săracilor şi al desmoştenitilor lumii. In acest timp suntem datori să arătăm, că astăzi, biserica creştină nu mai este în faza de reacţiune sub raportul restabilirii vieţii sufleteşti în lume, cum a fost pe timpul marilor genii ale creştinismului primitiv când vieaţa sufletească erà prescrisă de civilizaţia antică şi se înlocuise fără nici o ieşire spre mai bine de cea trupească, ci din contră, că am intrat în faza de organizare când trebuie să echilibrăm sufletul cu trupul nu numai pentru a da pace şi putere omului pe pământ, dar chiar pentru o mai sigură dobândire a mântuirei creştine. La lumina istoriei şi a experienţelor ei, biserica noastră înţelege, că

rolul ei este să pună în armonie aceste două elemente ale ființei omenești și să le întărească pe unul prin altul, pentru a-i asigurà omului o cât mai lungă și mai rodnică vieață pe pământ și o cât mai sigură mântuire în ceruri».

Un alt articolaș îndeamnă să păstrăm cu grijă vechile cărți bisericești în cari se găsesc atâtea însemnări prețioase «care povestesc de timpuri apuse, despre oameni ce au luptat, având credința că ne aștern nouă vremuri mai bune».

Revista apare lunar, pe 16 pag. și costă Lei 30 pe an. Salutăm cu frățească dragoste pe noul tovarăș de muncă în ogorul sufletesc al neamului și îndemnăm pe ceice pot să o aboneze la Păr. M. *Pretorian*, Bis. Sf. Apostoli, *Craiova*.

A doua revistă de cultură religioasă și națională «*Credința*» ne vine din Cernăuți, publicată de Societatea Preoților ortodoxi din Bucovina sub îngrijirea dlui profesor N. *Cotos*. Apare de două ori pe lună, în câte 16 pag., abonamentul anual de 60 Lei.

Cele două numere ce le-am văzut cuprind articole religioase alcătuite din citații biblice; un îndemn împotriva sectarilor: «Vedeți să nu vă amăgească cineva», un alt articol despre sectarii «Russelliștii sau studenții de Biblie» și prelucrări de păr. C. Morariu din tratatul: Virtutea păcii creștinești. In Nrul 2 se lămurește atitudinea revistei față de frământările politice de partid și față de nevoia unei premeniri în biserică «pentru înlăturarea unor rele din cler și «sus» și «jos».

Din Bucovina, cu facultatea ei teologică și cu o preoțime cultă și mai bine situată ca în alte părți, nădăjduim să ne vină o revistă bisericească, demnă urmașă a «Candelei», bogată în studii din domeniul teologiei, însă și cu un caracter mai actual și mai militant pentru vieața preoțimii și ai bisericii.

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

I. P. Sf. Mitropolit NICOLAE în Secuime. Cu gândul de a cunoaște la fața locului stările din cea mai expusă lature a arhidiecezei și pentruca să ducă acolo însuflețire pentru credința strămoșească și încredere în românismul ce reînvieazǎ acum, I. P. Sf. Părinte a făcut întâia *vizitație canonică* în stil mai mare în județul Treiscaune.

Se renovase biserica din Sfântul Gheorghe cu concursul și ajutorul tuturor factorilor vieții publice și în legătură cu sfințirea ei s'a aranjat o mare prăznuire bisericească și o puternică manifestație românească în acel centru unguresc,

Sfinţirea a îndeplinit-o însuşi I. P. Sf. S. Părintele-Mitropolit, la sărbătoarea sfântului Gheorghe şi cu aceasta s'a început vizitaţia canonică prin toate parohiile din protopopiatul Treiscaune, acum împărţit în două protopopiate: Sfântul Gheorghe şi Oituz.

Din Sibiiu a plecat însoţit de 3 asesori consistoriali, de un diacon, de corul seminarial şi de corul mixt al şcoalei normale, care a cântat la sf. liturghie şi seara a dat un înălţător festival.

Pe drum până la Sfântul Gheorghe a fost întâmpinat la gările frumos împodobite din Herman, Prejmer, Chichiş şi Ozun de popor mult, Români şi Saşi chiar, în frunte cu preoţii şi intelectualii, cu cântecele copiilor de şcoală, în sunet de muzică şi cu calde cuvinte de bineventare. La intrare pe teritorul judeţului Treiscaune au ieşit întru întimpinare prefectul judeţului şi comandantul de jandarmi. La gara din Sfântul Gheorge, îmbrăcată în podoabe de mare praznic, mulţime mare de intelectuali, preoţimea protopopiatelor Sf. Gheorghe şi Oituz, corpul oficerilor din garnizoana de-acolo, autorităţile locale, reprezentanţii tuturor confesiunilor şi institutelor culturale vin să salute pe celce vine întru numele Domnului.

După cuvintele de bineventare şi răspunsul mitropolitului se formează cortegiul spre oraş unde, sub o impunătoare poartă de triumf, aşteaptă primarul oraşului în fruntea consiliului orăşenesc. De aici pe marginea drumului se înşirue copii de şcoală şi elevele şcoalei normale, iar la prefectură în fruntea corpului funcţionarilor administrativi aşteaptă subprefectul. Aici în palatul judeţului este găzduit I. P. S. Sa şi aici se fac îndată recepţiunile, întâi armata, preoţimea ortodoxă, reprezentanţii confesiunilor greco-cat., reformată, unitară, israelită, justiţia, administraţia, poliţia, revizorul şcolar, directorul fabricei de tutun, directorul liceului reformat.

In aceiaş zi d. a. I. P. Sf. Sa a sfinţit orfelinatul orfanilor de războiu. In discursul pe care l'a ţinut a lăudat silinţele comitetului local al societăţii V. O. de R. în fruntea căruia stă colonelul M. Todicescu şi îndeamnă societatea să îngrijească de orfani, substituind pe părinţii lor.

Sfinţirea bisericei a început cu vecernia mare de Vineri seara. A doua zi, după actul sfinţirii, a fost liturghie solemnă, slujită de I. P. Sa, asistat de membrii suitei şi 20 preoţi din partea locului. La sfârşit înălţătorul cuvânt arhieresc despre scopul vieţii privită prin prisma creştinismului a umplut de mândrie şi însufleţire sfântă pe ascultătorii cari au putut încăpeà în biserică, apoi credincioşii au fost stropiţi cu apă sfinţită. La masa comună au luat parte peste 150 persoane şi s'au rostit

multe cuvinte de frăţietate şi de îmbărbătare la munca mare ce trebue desfăşurată pentru ridicarea moralului şi reînvierea românismului în aceste părţi.

Duminecă dimineaţa s'a făcut plecarea pentru vizitaţiunea canonică pe comune, care s'a urmat fără întrerupere două săptămâni încheiate, zilnic cercetând 2—3 şi chiar 4 comune, cu doxologie, sfinţirea apei, liturghie şi predică. A fost o adevărată mişcare populară religioasă. Cele mai multe sate nu mai văzuseră arhiereu român, în alte multe cuvintele arhiereşti au trebuit să fie tălmăcite în ungureşte credincioşilor nostri, cari şi-au pierdut în cursul vremii şi limbă şi port şi obiceiuri şi au rămas numai cu sufletul legaţi de biserica ortodoxă naţională. S'au văzut acolo scene duioase şi înduioşetoare până la lacrimi, cum nu se pot întâlnì aiurea. Cu toate asuprelile trecutului cu tot succesul de desnaţionalizare realizat de mediul unguresc, sufletul credincioşilor nostrii a rămas întreg aproape pretutindenea şi după năvala şi siluirea făcută în cursul răsboiului asupra oamenilor, ca să-şi părăsească legea. Au rămas neclătiţi în legea lor, încât cu drept cuvânt li-se pot aplicà cuvintele Domnului: «Nici în Israil n'am aflat atâta credinţă». S'au văzut acolo fapte de martiriu în rezistenţă şi acum se redeşteaptă mândria naţională. Generaţia de acum nu-şi va mai puteà revenì pe de'antregul, dar opera de reînălţare a românismului se urmează cu zor prin biserică, prin şcoală, armată şi administraţie.

In Doboli I. P. Sfinţitul a oprit la liturghie corul seminarial, lăsând să cânte sub conducerea secretarului poporul, biserica întreagă, în limba română pe care altfel nu o înţelegeau. Iar la şcoală din gura unei fetiţe de clasa V primară, care înainte cu 2 ani nu ştià o vorbă românească I. P. Sf. Sa ascultă aceste cuvinte, în cari doară accentul străin al intonării mai arătà lupta biruitoare ce se dă asupra maghiarismului:

«Inalt P. S. bunule Părinte!

Eu, fiica acestei comune, care înainte cu 2 ani n'am ştiut nimic româneşte, în numele colegelor şi colegilor de şcoală vin a exprimà bucuria care ne stăpâneşte, în aceste momente, când I. P. S. Voastră, capul bisericii ortodoxe române din Transilvania vă aflaţi în mijlocul nostru. Mulţumirea sufletească a pruncilor binecuvântaţi de Domnul nostru Isus Hristos, pot zice, că n'a fost mai mare, ca a noastră acum, când ne simţim aşà de aproape de I. P. S. Voastră.

Noi copiii acestei parohii am fost fii şi fice vitrege ale neamului, din cauza timpurilor grele peste care am trecut.

In decursul timpurilor am fost aşà de prigoniţi şi umiliţi, încât ne-am fost perdut aproape tot, chiar şi limba noastră dulce românească, dar totuşi am păstrat un lucru — simţul no-

stru național. Inima noastră totdeauna a simțit românește, mulțumită Maicii noastre biserici, care nu ne-a lăsat să ne contopim cu conlocuitorii noștri, ci ne-a păstrat curați, ca atunci când soarele va străluci pe cer și pentru noi, să putem ieși la lumină.

Și cu ajutorul lui Dumnezeu făuritorii Românîei Mari au făcut să răsară acest soare, și noi iată ieșim la lumină.

Precum iasă o plantă care a stat mult timp la întunerec, nu se poate întremà de grabă, așà și noi încă n'am putut recâștigà totul ce am perdut; dar mult-puțin cât am recâștigat, venim să Vă arătăm, făgăduindu-Vă că ne vom năzuì să recâștigăm totul.

Sărutându-Vă dreapta, Vă rog să aveți bunăvoința de a ne ascultà roadele ostenelelor noastre.

Să trăiți la mulți, mulți ani fericiți».

In școală, pentru generația ce vine, opera culturală și de trezire națională este în plină desfășurare. Pretutindenea elevii au cântat, au recitat poezii, au jucat românește.

Mai amărâte sunt satele lipsite și de preot și de învățător român. Singura dorință arzătoare cu care cădeau bieții oameni înaintea înaltului ierarh erà să le trimită preot, care să-i lumineze și să le îndrepteze sufletul. A fost o scenă înduioșătoare în *Chichis*, unde comitetul parohial a arătat I. P. Sf. Sale modul barbar cum au fost terorizați în anul 1916 ca să-și părăsească legea străbună. Credincioșii noștri au fost amenințați cu confișcarea averii și transportarea lor în Galiția. N'a ajutat nimic atitudinea bărbătească a unui țăran fruntaș care a răspuns protopretorelui că «acum nu e răsboiu religionar, ci răsboiul țării, pentru care și fii noștri se luptă pe front cu alte țări». Impotriva voiei lor oamenii au fost trecuți la legea reformată și biserica noastră a fost închisă.

La intrarea în *Dobârlău*, unde a fost o aleasă primire românească, I. P. Sf. Sa a rostit una din cele mai frumoase cuvântări din câte a spus în cursul acestei vizitațiuni:

«Am venit să ne smerim sufletele în fața Aceluia care ne-a ajutat să ni-se plinească dorința, cu care au intrat în mormânt moșii și strămoșii noștri. Astăzi avem nevoie mai mare de darurile bisericii ca să putem pune adevărata temelie a țării noastre. Să ne ferim a pune o temelie slabă, căci atunci ne vom asemănà cu cel din sf. Scriptură care și-a zidit casa pe nisip. Am văzut cum s'a surpat sub ochii noștri împărăția zidită pe nisip. Noi trebue să ne zidim casa dreptății, a iubirii, a nădejdii, căci așà vrea Dumnezeu. Toate năcazurile ce le-am îndurat veacuri de-arândul, au fost ca să ne curățe sufletele

prin suferințe, ca acum să ne putem ridică spre a ne îndeplinì misiunea. Cu bună înțelegere să ne dàm mână cu mână, să ne smulgem din vitregimea trecutului, pentru a ne asigurà viitorul nostru frumos. Ca iarba ce nu o poate culcà vântul și ca stejarii ce nu-i poate rupe furtuna, așà să ne stea rândurile în lupta vieții de acum. Rana rămasă în suflete după răsboiu, numai un singur doftor o poate vindecà, doftorul sufletelor, Isus Hristos. Dacă lumea l-ar iubì mai mult, altă înfățișare ar aveà fața lumii, și altele ar fi raporturile dintre oameni. S'ar împrăștià ca fumul toată răutatea și vrajba. — La urmă le-a spus: Alergați după lumină, trimițându-vă copiii la școală, căci luptă între popoare nu se mai dă cu ascuțiș de sulițì și de sabie, ci de armele luminii».

In *Boroșineu* comună fără preot, unde s'a incuibat secta pocăiților, I. P. Sf. Sa vorbește despre biserica cea adevărată și puterile ei mântuitoare, combătând învățăturile rătăcite. La Boroșneul-mare, unde a fost întimpinat cu calde cuvinte de secretarul ungur, I. P. Sf. Sa a spus:

«Vin în numele evangheliei, a păcii, a iubirii și a bunei înțelegeri. Doresc să înainteze fiecare în limba și cultura lui națională. Țara noastră este destul de largă, ca să încapă pe toți. Românii și ungurii, după experiență de veacuri, au constatat că numai prin egalitate pot trăì împreună, prin dragoste frățească pe pământul, care l-au locuit și muncit veacuri de-a-rândul. Vă doresc tot binele și Vă împărtășesc arhierească binecuvântare».

Pretutindeni pe unde a descălecat au fost primiri înălțătoare. Dela *Covasna* s'a îndreptat spre *târgul Secuilor*, oraș vechiu conservativ. Odinioară a fost un număr oarecare de Români, avându-și biserica lor și aici. S'au perdut însă pe încetul. Acum se întrămează de nou vieața românească. La recepțiuni răspunzând preoților romano-catolic și reformat I. P. Sf. Sa a spus cuvinte mai apăsate:

«Este un fapt incontestabil că poporul românesc în decursul veacurilor trecute până la schimbarea regimului, mai ales în aceste părți, a avut să îndure mari asupriri.

«In decursul vizitațiunii ce am făcut aproape în toate comunele în cari avem credincioși ai bisericii noastre, am putut constatà pe toată linia efectul acestei asupriri, și deci trebue să aveți obiectivitatea de a recunoaște această crudă realitate; totuși noi în credința și în sufletul nostru nobil găsim puterea morală pentru a iertà totul. In schimb, vă rog pe Domniile voastre și pe conducătorii poporului secuesc, să găsiți forța morală pentru a uità privilegiile, ca astfel luminați cu toții de

spiritul democrației, care domină veacul nostru, să putem sta om lângă om, ca frate lângă frate, emulând prin vrednicia personală de care dispune fiecare, întru a produce fapte de progres, cultură și iubire de patrie».

La *Brețcu* a găsit un mare cimitir de eroi, unde odihnesc alături 40—50 mii de soldați, fii ai diferitelor neamuri, căzuți în luptele ce s'au dat acolo. Cea din urmă comună, cu care s'a încheiat vizitațiunea canonică în Secuime a fost *Poiana-sărată*. Pustiită de răsboiu, mai mult ca oricare alta, este mărturie grăitoare de vitejia românească, ce s'a desfășurat pe valea Oituzului împotriva vrășmașului năvălitor. Biserica e ruinată. Slujba s'a făcut în liber. Sub impresia ruinelor și a silințelor de refacere în cari se sbate poporul bun de aici, I. P. Sf. Sa a ținut una din cele mai înălțătoare cuvântări, pornind dela cuvintele: «Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați». Arată că unde e jertfa omenească mai mare, e și Dumnezeu mai aproape și sfârșește cu îndemnuri de a rămâneà și pe mai departe luptători ai credinței, întărindu-și puterile pentru a-și puteà reclădì căminurile și reînoì biserica, care a suferit ca și ei, stând unul lângă altul, umăr la umăr, ca fir icel de iarbă lângă fir icel de iarbă și stejar lângă stejar în pădure. O producțiune școlară sub conducerea harnicului preot a încheiat și aici praznicul sufletelor înviorate.

Cuvântul arhieresc de mângăere, de propovăduire, de luminare și îmbărbătare a fost primit pretutindenea ca o ploaie binecuvântată peste ogoare stoarse de arșiță. Influința puternică a sfaturilor, îndemnurilor și povețelor spuse cu mare dragoste și adâncă convingere nu vor întârzià să-și arate efectele. Intreg drumul I. P. Sf. Sale în secuime a fost o *evanghelizare populară*, cu slujbe scurte, dar cu atât mai îmbelșugat în răspândirea cuvântului de mântuire. Bibliotecile parohiale înființate aproape în fiecare comună au rămas mărturii după vestitorul de lumină și cultură și vor fi ele înșile izvor de luminare pe viitor.

Asemenea sunt foarte prețioase pentru conducerea bisericească orientările culese la fața locului, din cercetarea oficiilor și arhivelor parohiale, precum și din contactul direct cu oamenii.

In restimp la Sfântul Gheorghe printre escursiunile pe comune I. P. Sf. Sa a cercetat școala normală de fete, în atmosfera înălțătoare a unei serbări militare a luat jurământul recruților, a ținut o ședință cu comitetul parohial; iar în ziua de 16 Maiu a întrunit la o conferință întreaga preoțime a protopopiatelor Sf. Gheorghe și Oituz.

Dăm după notele fragmentare din «Telegraful Român»

Cuvântarea de deschidere a I. P. Sf. Sale:

Cu ocazia vizitaţiei canonice, pe care am făcut-o în această parte a arhidiecezei noastre, am aflat de bine să vă rog să veniţi pe ziua de azi la o conferinţă, pentruca să vă comunic unele lucruri, ca rezultat al observărilor în decursul vizitaţiei, şi pentru a ne sfătuì împreună asupra celorce ar mai fi de făcut în viitor.

E o frumoasă coincidenţă, că tocmai azi prăznuim şi *ziua de 3/16 Maiu, aceea zi memorabilă din trecutul mai apropiat al neamului nostru, în care a răsunat pentru primadată cu cea mai mare energie glasul întregului nostru popor de dincoace de Carpaţi, cerând dreptul la existenţă şi cultură naţională.*

E bine să ne aducem cu adâncă recunoştinţă aminte de acei vrednici înaintaşi ai noştri, cari în 1848 în frunte cu arhiereii lor, îndeosebi cu marele arhiepiscop al bisericii noastre Andrei, a luat hotărîrea să-şi creeze o soarte mai bună pe pământul strămoşesc.

Desigur mulţi din cei adunaţi pe câmpia Libertăţii vor fi visat în taina sufletului lor visul de aur al întregului nostru popor: înfăptuirea unităţii naţionale. Dar lor nu le-a fost dat să vază acest vis prefăcut în realitate. Abià noi am fost învredniciţi de Dumnezeu cu această mare fericire. Ei ne-au pregătit calea prin răbdarea lor, cu care au suportat toate suferinţele şi năpăstuirile vremii, prin munca lor de organizaţie a forţelor poporului, prin lupta lor pentru păstrarea genuină a comorilor sufleteşti, a credinţei şi legei strămoşeşti, prin lumina care au răspândit-o în sânul bisericii şi neamului nostru.

Binecuvântată în veci să fie amintirea lor. Iar noi, cari ne bucurăm de roadele muncii şi străduinţii lor, suntem datori ca să căutăm în sufletele noastre cea din urmă energie pentru a o pune în lucrare pentru binele bisericii şi fericirea neamului nostru. O asemenea muncă se cere mai ales în acest colţ al pământului românesc, care poate mai mult a avut să sufere pe urma năpăstuirii vrăşmaşului.

Acest vrăjmaş a înţeles ca să pornească o luptă de desfiinţare a poporului nostru şi a bisericii lui, pentruca înaintând din Secuime spre Braşov să facă un brâu de despărţire între Ardeal şi fraţii noştri de dincolo de Carpaţi, să facă astfel imposibilă comunicaţia spirituală şi unitatea poporului nostru.

Astfel în urma vitregităţii sorţii, în acest ţinut în trecutul mai îndepărtat şi mai apropiat, biserica şi poporul a perdut foarte mult.

Poate la mii, la zeci de mii se urcă numărul acelor fii ai neamului din acest ţinut, cari pe încetul au fost aduşi să-şi pearză, limba, naţionalitatea, portul, obiceiurile, şi în cele din urmă biserica şi legea lor strămoşească.

Zic în cele din urmă biserica şi legea strămoşească, pentrucă am putut constată în decursul vizitaţiei canonice, că sunt sate, cari cândva desigur au fost locuite de Români cari îşi purtau portul, îşi vorbeau limba şi îşi aveau obiceiurile lor, dar care azi şi-le-au perdut, păstrându-şi cu tenacitate numai credinţa şi biserica ortodoxă.

Aici am putut să văd şi să simt extraordinara importanţă pe care a avut-o biserica noastră în opera ei de ocrotire a neamului, mai mult decât în oricare altă parte. Mă gândesc ce s'ar fi întâmplat cu acest popor dacă n'aveà acest mare razim sufletesc, pe care l-a găsit în biserica sa?!

Tot aici s'a arătat şi marea alipire a poporului cătră biserica sa. El ţine la ea şi atunci, când şi-a perdut aproape cu totul naţionalitatea, şi-a perdut limba, portul şi obiceiurile. Nu şi-a părăsit, ci a ţinut cu toată energia la biserica strămoşască şi la credinţa sa.

Să ne gândim, făcând această constatare, cu recunoştinţă şi la cei îndepărtaţi şi apropiaţi slujitori ai bisericuţelor noastre din satele acestui ţinut, cari prin devotament curat, prin străduinţa lor inspirată de credinţa în Dumnezeu şi iubire de popor, au putut face atât de strânse legăturile sufleteşti dintre biserica noastră — această scumpă mamă — şi fii ei credincioşi.

Frăţiile Voastre aveţi datoria de a păstrà din virtuţile înaintaşilor îndeosebi aceasta una: *cea mai strânsă legătură sufletească cu poporul.*

N'a avut preoţimea veche multă învăţătură de carte, dar s'a ştiut identificà totdeauna cu cele mai superioare interese ale credincioşilor ei. Această strălucită însuşire, care e o glorie a preoţimii din toate timpurile, trebue s'o păstrăm. Noi suntem o biserică a poporului. Biserica noastră e cea mai poporală instituţie pe care am avut-o. Ea n'a cunoscut clase privilegiate, nici favoruri pe seama ei şi a ştiut şi înţeles să se facă una cu toate străduinţele şi năcazurile credincioşilor ei, suportându-le prin preoţii ei alături de dânşii.

Situaţia aceasta a bisericii noastre trebue s'o păstrăm şi de acì înainte. Dacă n'am putut da bisericii noastre podoabe externe — în urma vitregităţii sorţii — nici strălucirea unei bogate culturi, am putut s'o păstrăm curată în învăţăturile e şi iubită din partea credincioşilor ei.

În decursul vizitaţiei ce am făcut-o până acum, prin cele mai multe parohii, am rămas mulţumit c'am putut păstrà măcar

atâta cât am găsit, în urma furtunilor şi vijeliilor vremii. Am găsit şi dărâmături, ruine, dar în faţa lor m'am gândit la năcazurile şi suferinţele, cari vorbeau din ele şi a căror mărturie erau. Datoria noastră azi este că ce e bun să facem şi mai bun, să adunăm din ruine resturile ce ne-au mai rămas, ca cu toată căldura sufletului să clădim biserica ortodoxă română măreaţă din acest ţinut.

Am fost cu atenţie în decursul vizitaţiei mele la edificiile bisericeşti. In cele mai multe locuri am găsit edificii corăspunzătoare, în unele părţi pe deplin mulţumitoare, ca dovadă a spiritului de jertfă al poporului, a hărniciei şi înţelepciunei preoţilor lui. In unele locuri am găsit edificii mai putin corăspunzătoare, iar în puţine locuri, mai ales în 3 am găsit edificii cu totul necorăspunzătoare, şi cari vor trebuì cât mai îngrabă înlocuite cu altele, pentrucă se cuvine mai ales în timpul acesta de isbândă al neamului nostru să ne arătăm mulţumita cătră Dumnezeu, ridicându-i locaşuri de închinare, dupăcum făceau voevozii neamului românesc — după câte-o biruinţă strălucitoare asupra duşmanilor — ridicând lui Dumnezeu câte-o biserică, câte-o mănăstire de închinare.

Aşà să facem şi noi. Să le înoim pe acelea, cari pot slujì încă, făcând reparaţiile necesare, iar acolo unde e lipsă, să zidim din nou.

Am găsit destulă curăţenie prin bisericile noastre şi vă rog ca în punctul acesta să fiţi foarte conştienţioşi şi scrupuloşi. Dacă nu putem aveà biserici pompoase cum le au alte confesiuni, cari au fost mai favorizate de soarte, atunci cel puţin bisericuţele noastre să fie model de curăţenie, să fie tot ce poate fi mai bine îngrijit, cu deosebire sfântul altar. Preotul aici aduce jertfa cea fără de sânge în sfânta cuminecătură, prin urmare cât de frumos trebue să-şi împodobească sfânta masă, cât de curat să fie sfântul potir, când primeşte pe împăratul sufletelor noastre! Cât de îngrijit să fie proscomidierul, fără a îngrămădì şi alte obiecte, al căror loc ar fi în altă parte. Curăţenia externă este semnul văzut al curăţeniei interne.

Am fost foarte mulţumit, găsind aproape pretutindenea în satele noastre case parohiale. Pot să spun, că parohiile noastre din aceste părţi în privinţa aceasta se disting faţă de celelalte. Mai sunt şi în alte părţi, dar nu mă aşteptam ca aici să găsesc aşà multe şi corăspunzătoare case parohiale, a căror importanţă e de netăgăduit în continuitatea activităţii preoţeşti. Datorinţa este deci a fi ţinute în cea mai bună stare.

Cu şcoalele stăm mai rău. Nu-mi ajunge timpul să desfăşor întreaga problemă şcolară aşà cum o privesc eu şi forurile legislative ale bisericii noastre, îndeosebi congresul na-

ţional-bisericesc. Congresul nostru s'a pus cu toată hotărârea pe punctul de vedere, că biserica are dreptul, care emanează din însaşi fiinţa sa de a învăţà, drept bazat pe legi concrete, de a susţineà şcoale. Noi la dreptul acesta nu renunţăm. Punctul acesta de vedere îl susţinem. Ştim, că avem mari greutăţi cu susţinerea şcolilor, mai ales că mijloacele pe cari biserica le pune la dispoziţie nu sunt suficiente. Procesul acesta e în curs între biserică şi guvern şi vom vedeà la ce soluţie vom ajunge. Fără îndoială trebue să ajungem la soluţia, care corăspunde cu interesele de luminare şi cultură ale neamului nostru.

De aceea „noi, care am fost biserică obligată de a lucrà pentru cultura poporului nostru, mai ales azi să lucrăm în această direcţie. Noi susţinem, că vieaţa neamului nostru nu este atât de avansată, ca să ne refuze munca pe care i-am da-o pentru luminarea lui. Azi, când nu ne ajung forţele pe toate terenele: administraţie, justiţie, căi ferate etc. nu va puteà refuzà forţele bisericei, pe care e în stare să le dea pentru luminarea poporului. Eu cred că în cele din urmă vom ajunge la o înţelegere cu guvernul. Până vom ajunge la această înţelegere, rămânem credincioşi vederilor congresului şi nu e permis să facem nimic împotriva lor. Vă rog, însă ca tot ce întreprindeţi în această chestie, faceţi astfel ca să nu reiasă că biserica şi statul sânt în antagonism, pentrucă de fapt antagonism nu există, ci numai deosebire de vederi şi emulaţie.

Acolo unde edificiul şcolar a rămas disponibil, să-l întrebuinţaţi pentru scop cultural: întrunirea comitetului parohial, case culturale, după modelul dat de Asociaţia clerului Andrei Şaguna, unde găsiţi un program vast de activitate a preotului în mijlocul poporului.

Dar acolo unde nu este disponibil edificiul şcoalei, să se înfiinţeze în alt local casă culturală şi bibliotecă parohială, ca să nu fie parohie în acest ţinut, care să nu-şi aibă biblioteca ei.

Am adus şi eu câteva sute de cărţi şi am distribuit pentru bibliotecile parohiale; cari nu au primit încă, vor primì la sfârşitul acestei conferenţe.

Biblioteca o înfiinţaţi acum, în ziua de azi şi să spuneţi poporului aceasta. Să faceţi catalogul tuturor cărţilor din bibliotecă, un alt catalog pentru ceice cetesc, să faceţi propagandă pentru cetirea lor şi să luaţi în bugetul parohiei o sumă pentru completarea bibliotecii. Dacă se ia în fiecare an 30—40—80—100 Lei — după împrejurări — în 10 ani se pot face câteva sute de volume. Dacă se făceà aceasta acum 10 ani, azi aveam biblioteci de mii de volume, ceeace e un izvor de lumină pentru popor.

Să aveţi în fiecare sat casă culturală cât mai în grabă. In jurul casei culturale organizaţi toată vieaţa socială din sat. Ţăranul nostru caută distracţie, mai ales Dumineca, să discute, să pue ţara la cale, şi unde se duce? la cârciumă, unde închină, bea şi astfel să obişnueşte cu vieaţa de cârciumă, din care reies cele mai multe rele. Aceasta nu o putem combate decât prin casa culturală. Chiamă-l acolo, aranjază-i hora acolo, toate să se grupeze în jurul acestei case a luminii, care va fi considerată cu timpul ca indispensabilă pentru vieaţa ţăranului nostru. Am găsit o frumoasă casă culturală la Arpătac şi alta în Budila. Să le urmaţi pilda cu toţii.

Cu privire la serviciile religioase, să vă străduiţi să le îndepliniţi cât mai cu evlavie. Ele sunt opere de artă sfântă. Alcătuitorii lor au fost suflete, cari aveau o largă cultură şi pe lângă aceasta un foarte fin simţ artistic, erau suflete de poeţi. Sf. Ioan Gură de Aur a fost nu numai mare orator, profund cugetător, ci şi un profund artist, dovadă cuvântările lui. A fost un om, care stăpâneà toate elementele culturii timpului său.

Cât de profund trebue să fie deci preotul în serviciul său. Trebue să-şi dea toată silinţa ca s'o facă pătruns de cea mai profundă evlavie şi dându-şi seama de însemnătatea actelor ce îndeplineşte. Domnul Hristos n'a venit în palatul Cezarilor, ci în peşteră, şi aşà să împacă şi cu modestele noastre biserici fastul liturghiei noastre. Lucrul principal în îndeplinirea serviciilor bisericeşti este evlavia, concentrarea. Ecteniile rostite limpede să pătrunză în sufletul poporului.

Să îngrijiţi să aveţi cântăreţi, să-i instruiţi Sf. Voastre. Mi-a făcut o adâncă impresie în biserica unde cântă întreg poporul. Aceasta s'a întâmplat în Doboli, unde poporul nu cunoaşte limba, totuşi cântă la liturghie toată biserica. Am oprit corul şi am lăsat să cânte oamenii.

In mod deosebit voesc să accentuez necesitatea de a se predicà. Preoţia este un apostolat, dar cine a mai văzut apostolat mut. Cine a mai văzut biserică să tacă şi, durere, multe din amvoanele bisericii noastre tac. E o contradicţie in adjecto o biserică mută. Să fi slujitor al lui Hristos şi să nu propovădueşti pe Hristos!

Asupra acestei îndatoriri cred că nu mai încape nici o îndoială. Oricât de lungi ar fi slujbele, nu înlocuesc propovăduirea vie. Trebue să-L predici pe Hristos. «Vai mie dacă nu-L voiu predicà», zice apostolul Pavel. Noi suntem vestitori ai împărăţiei lui Dumnezeu şi acesta trebue să fie punctul principal al predicei.

Afară de aceasta, lucrul de căpetenie pentru un preot este ca să-şi cultive conştiinţa sa religioasă. Preotul e mijlocitorul între oameni şi Dumnezeu, să-i conducă pe oameni la Hristos.

Numai preotul, care îşi cultivă conştiinţa sa religioasă îl poate propovădui pe Hristos, şi îl poate şi dacă va aveà mai puţină cultură. Numai atunci prinde vorba preotului, pentrucă atunci vorbele şi faptele lui sunt în armonie şi aceasta e indispensabil pentru succesul activităţii pastorale.

Vreau să vă atrag atenţia asupra îndeplinirii sf. taine şi dintre ele a tainei mărturisirii. S'o trataţi cu cea mai mare îngrijire. Azi — după răsboiu — e de lipsă o influinţă mai intimă asupra sufletului, o pătrundere mai intensă în camera internă a sufletului credincioşilor. Creştinul vine cu sufletul pregătit la mărturisire. Nu e destul să iai molitvelnicul şi să-i ceteşti molitva de deslegare. Trebue să-ţi faci legătura sufletească, să-i analizezi mărturisirile lui, să fii cu ochii ageri asupra tuturor stărilor lui sufleteşti, întocmai ca doctorul, care nu prescrie acelaş medicament pentru toate boalele. Lucru de sine înţeles, că discreţia trebue păstrată chiar cu primejdie de moarte, aşà numitul sigil al mărturisirii, pe care se razimă biserica lui Hristos.

Ca să faci mărturisirea bine, trebue ca însuţi să te mărturiseşti. De aceea toţi preoţii la conferenţa de primăvară să se mărturisească, alegându-se ca duhovnici 1—2 preoţi mai bătrâni, mai cu experienţă.

La sfârşit le-a mai dat apoi I. P. S. Sa inviaţiuni şi sfaturi cu privire la conferenţele preoţeşti, ziaristică, cimiterii, convieţuiri ilegale etc.

*

Vizitaţia canonică a P. S. S. Episc. Nicolae al Clujului în Munţii Apuseni. Potrivit poruncii Mântuitorului: «Mergeţi în toată lumea şi propovăduiţi evangelia la toată zidirea», şi-a început şi P. S. S. episc. Nicolae al Clujului apostolia în mijlocul poporului dela sate, mai întâi în Munţii Apuseni. In curs de 12 zile a parcurs tractele protopr. Turda, Lupşa, Abrud şi Câmpeni. A petrecut câte o zi întreagă cu serviciu divin, rugăciuni şi predici în Turda, Baia de Arieş, Abrud, Lupşa, Câmpeni, Roşia şi Albac. A cercetat apoi parohiile Sân Mihai, Buru, Lungeşti, Ocolişul mare, Sălciua de jos şi de sus, Brăzeşti, Şartăş, Muncel, Valea Lupşei, Bucium Isbita, Bucium Poeni, Cărpiniş, Ponorel, Vidra de jos, Vidra medie şi Vidra de sus, Secătura şi Albac. Pretutindenea a vizitat bisericile, a făcut servicii divine, a sfinţit bisericile cari n'au fost târnosite de arhierei şi a ţinut cuvântări instructive poporului. A împărţit din belşug poveţe şi îndrumări practice de vieaţă credincioşilor, le-a tâlcuit cu dovezi clare necesitatea, mai ales în vremile de acum, a alipirii către biserică şi şcoală, a dat îndemn la muncă cinstită, le-a arătat multele uneltiri vrăşmaşe ce ispitesc ţara noastră şi puterea neînfrântă a solidarităţii pe care

suntem datori să o cultivăm mai cu dinadins în zilele acestea. A demonstrat binefacerile culturii, îndemnând ţăranii să îmbrăţişeze cartea, meseriile, comerciul şi alte îndeletniciri folositoare lor şi neamului. A condamnat păcatele, chemând poporul la vieaţă nouă.

Cuvântul cald şi limpede al P. S. Sale a lăsat impresii adânci în sufletul poporului. In multe parohii vacante poporul cu mic cu mare a cerut preot a cărui lipsă se simte în toate momentele de vieaţă morală, socială şi culturală a poporului. P. S. Sa a domolit spiritele, a mângăiat pe cei oropsiţi, iar tineretului a împărţit mai multe sute de cărticele de rugăciuni şi de cetit. Pentru fondul bibliotecilor şcolare din comunele centrale a dăruit câte 500 Lei.

O deosebită atenţie a dat cultului răposaţilor preoţi, ctitori şi binefăcători ai bisericilor, eroilor căzuţi în răsboiu pentru întregirea neamului. A scos în relief mai ales cultul lui Iancu şi Horia. La casa lui Iancu a slujit un parastas, iar la biserica lui Horia din Albac liturghie şi parastas pentru aceşti eroi. P. S. Sa contemplează instalarea unei capele în casa lui Iancu şi ridicarea unui monument lui Horia în Albac. Amândouă aceste locuri sfinte să se decreteze locuri de pelegrinaj naţional, cari să devie altare de propagandă religioasă şi naţională pentru poporul român. In Albac a pus 1000 Lei bază unui fond spre acest scop.

Atât autorităţile bisericeşti în frunte cu protopopii, cât şi cele civile din toate localităţile în frunte cu prefecţii, primpretorii şi notarii, toate notabilităţile, precum şi confesiunile străine au întimpinat pe P. S. Sa cu cea mai vădită bunăcuviinţă şi respect ce se datoreşte unui cap al bisericei.

Eşirea P. S. Sale în mijlocul poporului a fost ca o ploaie binefecătoare asupra ogorului însetoşat. S'a constatat cu multă satisfacţie că poporul nostru despre care se credeà că s'a demoralizat cu totul, revine la principiile bisericii. Refacerea morală e reclamată de însuş poporul care după sguduirea sufletească din anii trecuţi acum simte nevoia mângăerii sufleteşti, pe care numai biserica i-o poate da. Sub acest raport coborârea arhiereilor în mijlocul poporului s'a dovedit mijlocul cel mai bun pentru însănătoşirea lui sufletească. Multele şi neîncetatele cereri ale poporului de a li se da preoţi la biserici e dovada cea mai eclatantă a adevărului acestuia. Revine deci bisericii de acì înainte rolul cel mai însemnat pentru consolidarea patriei pe temeiuri statornice. Şi ar fi de dorit ca şi organele chemate ale statului să ia seamă la acest fenomen îmbucurător, dând bisericii mână de ajutor pentru ca să-şi poată împlinì misiunea.

S.

Patriarhul Constantinopolului Meletie IV. După multe frământări, uneori foarte intețite, în jurul alegerii și recunoașterii noului patriarh situația s'a clarificat tot mai mult în favorul nou alesului, fost mitropolit al Atenei *Meletie Metaxachis*, unul din cei mai aprigi aderenți ai lui Venizelos. Tocmai pentru aceasta, când acesta trebuì să părăsească cârma politicei eline, Meletie fu nevoit și el să se refugieze în America. Prin personalitatea lui izbutì să câștige simpatii în toate părțile și faptul că trecea de ierarh ortodox favorabil unei apropieri cu biserica anglicană îi mărì și mai mult prestigiul.

Aici în America îl găsește alegerea de patriarh. Scaunul erà vacant mai bine de trei ani. S'a tot amânat alegerea în așteptarea că evenimentele vor înlăturà cu totul pretențiile Porții otomane în raport cu Patriarhia. Acum cercurile bisericești din Constantinopol socoteau că nu se mai poate trăgănà lucrul fără să se producă mari neajunsuri în lăuntrul bisericei grecești, cum și în afară, mai ales în ce privește biserica sârbească care se organizase ca Patriarhie și aveà nevoie de investitura patriarhului ecumenic. De aceea Sf. Sinod din Constantinopole i-a inițiativa alegerii.

Acțiunea trezește însă împotrivire energică la guvernul grecesc și la ierarhii partizani ai guvernului și regelui Constantin, cari știau că o alegere îndeplinită în împrejurările date va așezà pe scaunul patriarhal din Constantinopol pe unul, potrivnic politicei ce se făceà la Atena. Politica, această meteahnă primejdioasă, nu lasă neatinsă nici o lature a vieții din întreaga lume.

Temerea potrivnicilor lui Venizelos se adeverì. Alegerea se făcù și ridică pe scaunul patriarhal pe Meletie. Potrivnicii voiau să zădărnicească actul cu orice mijloace. Pe Meletie îl judecă de trădător al ortodoxiei, fiindcă ar fi uneltit pe sub ascuns cu biserica anglicană și îl osândiră la exil într'o mănăstire. Intâi se strâng episcopii din Grecia la Salonic și vor să-l depună și să aleagă alt patriarh. Guvernul elen da tot concursul său acțiunei de răsvrătire bisericească.

In acest timp nou alesul Patriarh pleacă spre țara sa. In Anglia ca și în Franța este foarte bine primit și simpatizat de înaltele cercuri politice, în vreme ce Guranis, șeful guvernului grecesc este sfătuit să fie circumspect în ce privește chestiunea alegerii de patriarh.

Simpatia de care se bucură Patriarhul Meletie în cercurile Antantei de o parte și teama guvernului de a nu produce o învrăjbire în poporul supus credincios oblăduirii bisericești, îl făcù să bată în retragere. La fel își potolì antagonismul Sf.

Sinod din Atena şi astfel noul patriarh ajunge stăpân al situaţiei cu toată împotrivirea de până acì a contrarilor politici.

Ceeace a determinat situaţia cu desăvârşire în favorul I. P. Sale Patriarhului Meletie a fost mai presus de toate personalitatea sa impunătoare. «A îngrijit Dumnezeu ca greutatea timpului să aibă şi omul potrivit pentru a face faţă cerinţelor lui — scrie păr. arh. Scriban în «Biserica ortodoxă Română» — şi vine tocmai la timp ca un bun cârmaciu în vreme când grele întrebări stau nedeslegate în jurul Patriarhiei de Constantinopol. Fără îndoială că veneraţiunea de care se bucură în cercurile Aliaţilor va face ca interesele ortodoxiei să fie bine apărate şi ocrotite şi, orice hotărâri politice se vor luà în acele ţinuturi supuse la mari contestări şi nesiguranţe, la mari încrucişări de interese, — ele să nu fie împotriva intereselor Bisericii ortodoxe din Răsăritul apropiat».

Străinii cari s'au ocupat de personalitatea noului Patriarh îl descriu ca pe ierarhul înzestrat cu inteligenţă foarte vie, vestit în toată lumea ortodoxă prin ştiinţa sa canonică, şi cunoscut în lumea apuseană prin silinţa sa stăruitoare pentru o apropiere între anglicanism şi ortodoxism... Prelat energic şi combativ, insufleţit de credinţă vie în menirea elenismului, Patriarhul Meletie «apare ca singurul om în stare de a restabilì norocul elenismului, — dacă lucrul este cu putinţă. De aceea corpul patriarhal a socotit că în împrejurările de faţă scaunul ecumenic aveà trebuinţă de un atlet riguros, pe care nimic să nu-l poată înfricoşà. Şi în adevăr, numele său singur şi caracterul care i-se cunoaşte au fost destul pentruca să se sfărâme coaliţiunea care se încercase a se încheià împotriva lui».

*

Mucenicia Bisericei ruseşti. In haosul cumplit, pe care l-a produs în Rusia domnia bolşevismului, singura instituţie organizată a mai rămas Biserica. Năvala de distrugere nu a cruţat nici acest aşezământ, concrescut cu fiinţa poporului rusesc, mai mult decât toate celelalte instituţii obsteşti. Stăpânii republicei sovietice dela începutul domniei lor nefaste au declarat separarea Bisericei de Stat şi au făcut-o ţinta atacurilor celor mai vehemente. I-s'a confişcat toată averea mişcătoare şi nemişcătoare sub cuvânt că sunt bunuri ale obştei. Până şi vasele sfinte şi odoarele necesare slujbei dumnezeeşti i-au fost lăsate numai în *folosinţă*. Duşmănia nu s'a oprit însă aici. Slujitorii bisericii au suferit adevărat martiriu pentru convingerile lor religioase şi pentru tăria cu care şi-au apărat Biserica. Nu mai puţin de 28 episcopi au murit în această cruciadă de exterminare, pornită împotriva Bisericei lui Hristos, şi câteva mii de preoţi şi-au aflat sfârşitul în această prigoană, care nu vrea să mai înceteze.

Poporul credincios, buimăcit o vreme de noul sistem de guvernare pe care nu-l înţelegeà, dar împotriva căruia nici nu se puteà ridicà, a început să-şi revină şi întâiul liman spre care caută să se îndrepteze este Biserica. Ţăranii, mujicii au simţit că pricina relelor ce le bântue ţara şi le amăresc zilele chinuite de atâtea mizerii este neştiinţa, întunerecul în care oarbecă. De aceea au cerut preoţilor, să le înveţe copiii carte. In schimb părinţii se îngrijesc bine de soartea lor, le aduc daruri bogate, le ţin partea şi le i-au apărarea.

Această revenire a poporului nu împiedecă însă persecuţiile ce se descarcă asupra bisericei şi slujitorilor ei din partea autorităţilor bolşevice.

Mai nou furtuna năprasnică s'a descărcat pe urma poruncei dată de stăpânire ca să se rechiziţioneze cu forţa toate odoarele şi vasele sfinte, necesare serviciului divin, pentru a se preface în bani, de cari guvernanţii aveau nevoie. Impotriva măsurii acesteia s'a ridicat cu energie şi demnitate *Patriarhul Tikhon*, aruncând în cumpănă întreaga autoritate a personalităţii sale. Mai întâi lua-se însuşi iniţiativa unei mari acţiuni de ajutorare a înfometaţilor alcătuind un comitet în fruntea căruia s'a pus şi care s'a arătat gata să mărească fondurile necesare combaterii foametei prin vinderea obiectelor de valoare şi a feluritelor proprietăţi ce se găseau în stăpânirea bisericei, cu escepţia vaselor sfinte a căror întrebuinţare spre alte scopuri este un sacrilegiu după canoane. Acum însă când autorităţile sovietice au încercat să răsbească şi în lăuntrul bisericilor despoindu-le de ce aveau mai scump şi mai sfânt: vasele necesare la liturghie, Patriarhul n'a mai putut răbdà şi prin un apel către biserica vie, cler şi popor, i-a provocat să se împotrivească. Atitudinea Patriarhului a fost impunătoare, ceva asămănător cu a marilor apărători ai credinţei din vremea persecuţiilor păgâne din întâiele veacuri ale creştinismului. Chemarea a avut răsunet adânc, autorităţile n'au mai isbutit să pună mâna pe tot ce voiau, dar în urma atitudinei clerului au pornit prigonirile cărora le-a căzut jerfă din nou câţiva episcopi un mare număr de preoţi şi mireni, fiind condamnaţi la moarte.

Patriarhul Tikhon a fost prins şi el şi, aruncat în temniţă a fost acuzat de îndemn şi activitate contra revoluţionară şi urmà să fie judecat în consecinţă.

Organizaţiile ruseşti dinafară de ţara stăpânită de bolşevici şi bisericile ortodoxe surori împreună cu biserica anglicană au făcut apel la bisericile creştine şi guvernele europene să intreprindă paşi, ca să scape vieaţa mucenicilor, condamnaţi la moarte de barbaria stăpânirii sovietice, pentru convingerile lor religioase.

Dar zilei nu ajunge răutatea ei. Nu ajunge ortodoxiei rusești prigonirea bolșevică, mai dă năvală asupra ei acum și papa dela Roma. De o parte închee înțelegere cu căpeteniile jidovești ale bolșevismului rusesc ca să-și poată trimite misionari catolici în largul țării; de altă parte caută să încredințeze masa poporului, apăsat de toate relele, că singura scăpare de toate nenorocirile cari au dus la ruină țara, este părăsirea ortodoxiei, primirea catolicismului și supunerea sub jurisdicția vicarului lui Hristos pe pământ.

Dar Dumnezeul dreptății este deasupra și în sufletul poporului rusesc mai este atâta putere pentru apărarea ortodoxiei ca să respingă cu scârbă toate încercările nevrednice.

*

Episcopul Gherasim Safirin a murit la 14 Februarie a. c. în schitul Frăsinei din județul Vâlcea, unde trăià retras din 1911. Fusese episcop la Roman. A trăit o vieață retrasă, în contemplațiune religioasă, ca un pustnic virtuos în mijlocul lumii, ocupându-se cu traducerea câtorva cărți cari au rămas, din franțuzește și mai ales din grecește, și cu așezarea pe note de frumoase cântări bisericești. Din vieața retrasă de lume l-a scos un eveniment bisericesc în 1909, legea sinodală care întroduceà Consistorul superior bisericesc, împotriva căruia s'a ridicat cu vehemență. Dela o chestiune bisericească principiară s'a ajuns la atacuri și îndârjite lupte personale împotriva mitropolitului Primat Atanasie, spre marea pagubă și durere a bisericei. Învrăjbirea i-a silit pe ambii ierarhi să se retragă la mănăstire. Episcopul Safirin a fost înmormântat la schitul unde a trăit de 11 ani, de către P. Sf. Episcop Visarion al Argeșului. Dumnezeu să-l odihnească!

*

Păr. Econom C. Nazarie profesor la facultatea teologică din București, director al internatului teologic, preot al bisericei Stavropoleos și protopop militar, încredințat cu conducerea serviciului religios în armată în decursul răsboiului, — și-a cerut pensionarea pe ziua de 1 Aprilie a. c. Părintele Nazarie este membru al Consistorului superior bisericesc și a condus în calitate de prezident întâiul congres general preoțesc la București. A fost activ și pe terenul literaturei bisericești, scriind lucrări, cari își păstrează importanța pentru orientarea clerului și promovarea intereselor bisericești. Dorim încă ani mulți cu sănătate părintelui Nazarie ca să poată sluji biserica și cultura bisericească cu puterile-i încă destul de viguroase.

*

Alegerea mitropolitului din Sofia s'a făcut la 26 Martie dupăce scaunul a stat văduvit din 1918. Din voturile date de

alegători 45 a avut mitropolitul de Marcianopole, iar arhimandritul Chiril, fostul conducător al eparhiei Dibra, a avut 26. Alegerea canonică a unuia dintre cei doi a fost aprobată de Sf. Sinod în şedinţa dela 2 Aprilie şi urmează numirea. Este interesant să se ştie că la înalta demnitate bisericească au fost nu mai puţin de 19 candidaţi dintre episcopii şi arhimandriţii, conducători de eparhii şi mănăstiri din Bulgaria.

*

Noii episcopi greco-catolici. In scaunul episcopiei unite dela Oradea-mare, rămas văduvit prin moartea episcopului Demetriu Radu, căzut jertfă atentatului dela senat, a fost numit P. Sf. Sa episcopul dela Lugoj Dr. *Valeriu Traian Frenţiu*; iar la locul rămas liber în fruntea eparhiei lugojene a fost numit părintele canonic din Blaj Dr. *Alexandru Nicolescu.*

Părintele Ep. Dr. Frenţiu a fost instalat în noul său scaun în săptămâna a treia după Paşti, iară Păr. Ep. Dr. Nicolescu, după depunerea jurământului în faţa M. S. Regelui, a fost sfinţit în Dumineca a II-a după Rusalii. Dorim să păstorească ani mulţi cu pace spre mărirea lui Dumnezeu şi folosul oamenilor!

*

Chestiunea bisericească la congresul partidului naţionalist-democrat al dlui *Iorga,* ţinut la Craiova, a fost expusă de preotul Gh. I. *Ghica* într'un referat din care scoatem aceste păreri:

...«Alături de şcoală, rol cultural, dar mai ales moral poate aveà biserica ortodoxă, primind o anumită organizaţie, corespunzătoare nouilor împrejurări naţionale şi sociale ivite în urma răsboiului.

O condiţie esenţială a acestei noui organizaţii este ca biserica să fie autonomă. Şi a fi biserica autonomă înseamnă să aibă dreptul de a-şi face singură legi, în armonie — bine înţeles — cu legile statului.

O altă laturе a chestiei este următoarea: Cât de departe poate merge organizarea unitară a bisericii ortodoxe din România-Mare. In această privinţă trebuie să se ţie seamă de faptul că în biserica din Transilvania este o puternică iniţiativă prin participarea mirenilor la vieaţa bisericească, iar în biserica din Basarabia se face o foarte bună gospodărie, care pune pe slujitorii altarului în situaţia de nu trăi din mila statului, afară de faptul că acolo, tot din fondurile bisericii se pot fixà sume însemnate pentru scopuri culturale. Acest spirit de participare activă a mirenilor la treburile bisericeşti în Transilvania şi de o sănătoasă gospodărie ca în Basarabia, nu numai că nu face să fie înăbuşit printr'o organizare bisericească unitară pripită, ci dimpotrivă trebuie activat şi transplantat şi în biserica din

vechiul regat. Şi, în această privinţă, un regionalism cuminte nu numai că nu păgubeşte interesele bisericii şi ale neamului, ci din contră, le serveşte.

Indeplinirea rolului moral şi cultural într'o măsură cât mai mare de către biserică stă în strânsă legătură şi cu mijloacele ei materiale. Mijloacele, pe care biserica din vechiul regat le are astăzi la îndemână sunt cu desăvârşire insuficiente. Preotul este plătit mai prost ca un grăjdar. Din această pricină mulţi tineri capabili evită de a intrà în cler sau odată intraţi sunt siliţi să muncească şi în alte direcţii, ca să poată să-şi întreţie familia, de obiceiu binecuvântată de Dumnezeu. Dar ocupaţiile lăturalnice împiedecă pe preot de a se consacrà cu totul slujirii preoţeşti, concepută aşà cum o cer trebuinţele morale şi culturale de astăzi. — Să nu se obiecteze că preotul mai are şi veniturile epitrahilului — pentru două motive: mai întâiu, fiindcă ele sunt foarte reduse în cele mai multe parohii, şi al doilea pentrucă aceste venituri trebuie să fie desfiinţate, atunci când preotului i se va asigurà o existenţă ca lumea, căci ele pogoară prestigiul slujitorilor altarului în faţa enoriaşilor»..

Iar concluziile privitoare la biserică cari au intrat în programul partidului sunt aceste:

«1. Autonomia Bisericii Ortodoxe Române şi garantarea ei prin Constituţie în înţelesul, ca biserica să-şi făurească singură legile, în armonie cu legile statului.

2. Organizarea unitară a întregii Biserici Ortodoxe din România-Mare, cu participarea elementului mirean şi ţinându-se seamă de tradiţiile provinciale.

3. Asigurarea Bisericii cu o bază materială, în măsura jertfelor ei făcute pentru stat şi corespunzătoare necesităţilor ei şi operelor de cultură şi caritate publică, pe care are misiunea să le îndeplinească.

4. Păstrarea celeilalte biserici româneşti în situaţia creiată de desvoltarea istorică şi potrivit cu meritele câştigate în desvoltarea poporului român.

5. Religiile naţionalităţilor au a fi considerate potrivit cu situaţia acestor naţionalităţi înseşi, în capitolul respectiv».

Atât cu expunerile părintelui Ghica cât şi cu puctele programului partidului naţional democrat suntem de absolut acord, dar ne gândim: când vor ajunge cârmuitorii ţării acesteia să înţeleagă necesităţile zilelor, şi să lucreze cu dragoste, devotament şi cinste pentru binele de obşte, fără să precupeţească totul în folos personal, ori în interes de partid.

•

Reforma calendarului este o chestiune de mult deschisă, dar până acum nu s'a găsit formula potrivită pentru deslegare.

Lumea ortodoxă care se orientează după calendarul iulian a simţit de mult lipsa unei reforme şi din multe părţi s'au ridicat glasuri, cari cereau introducerea calendarului apusan. In vieaţa civilă s'a şi introdus şi la noi. In vreme ce la noi se stăruie ca să împrumutăm pe al apusenilor, ei înşişi sunt nemulţămiţi cu calendarul gregorian şi caută să introducă anumite schimbări. Directorul observatorului din Zürich cu multă bunăvoinţă ne şi sfătuià pe orientali să mai aşteptăm până îşi vor reformà ei calendarul, ca apoi împreună să găsim o soluţie comună.

Apusenii sunt nemulţămiţi de atâtea sărbători fără dată stabilă, cari se orientează după sărbătoarea Paştilor. După calendarul în vigoare Paştile se pot mişcà într'un interval de 35 zile şi după cum cad Paştile se mută atâtea sărbători. Această nestabilitate produce mari încurcăli în vieaţa comercială, dă multă bătaie de cap justiţiei şi administraţiei la calcularea termenilor de plată şi a zilelor de judecată.

De aici dorinţa după o reformă care să simplifice şi să introducă o stabilitate. S'a şi instituit o comisiune din astronomi francezi, englezi, belgieni şi americani, cari să discute reforma calendarului şi să stabilească o dată fixă pentru Paşti.

In legătură cu lucrările acestei comisiuni profesorul astronom Pio Emanuelli scrie:

«Trebue să se facă un calendar nou, care să fie invariabil, în aşà fel că în fiecare an aceiaşi zi a săptămânii să cază la aceeaş dată. Aceasta ar fi foarte lesne dacă numărul zilelor cuprinse într'un an s'ar puteà divide prin şapte. Pentru aceasta însă trebue să se pună la începutul anilor, separat o zi, fără a o încadrà într'o săptămână a calendarului. Aceasta ar fi atunci ziua Anului nou căreia i-ar urmà apoi cele 364 de zile ale anului, împărţite în 52 de săptămâni, care încep cu Dumineca. Ziua suplimentară a anului bisextil ar venì după 30 Iunie şi ar fi, ca şi ziua Anului nou, o zi separată de zilele calendarului. Pentru Paşti se prevede Dumineca a doua din Aprilie.

Germanii cu spiritul lor de a sistemizà, de a reglementà şi prinde în rigiditatea paragrafilor până şi vieaţa sufletească a poporului, nu se puteà să rămână streini de tendinţa de a stabilì totul după o normă fixă şi în mersul vremii. Herman Rese din Goslar, întovărăşindu-şi pe meteorologul observatorului astronomic prof. Dr. Köppen au fixat următoarea normă simplă pentru reforma calendarului:

1. Anul se împarte în patru timestre de câte 91 zile (de patru ori 13 săptămâni de câte 7 zile) total 364 zile în ziua a 365-a este 31 Decemvrie, Silvestru.

2. Intâiu Ianuarie este totdeauna o Duminecă. In fiecare trimestru luna întâia are 31 zile.

3. Ziua de Silvestru, precum şi ziua bisextilă, a anului, care va fi pusă în ziua de 31 Iunie, ca zile supranumerare, nu vor purtà nici unul din numele zilelor săptămânii.

4. Paştile vor fi puse în ziua de 8 Aprilie, corespunzător dorinţii exprimate de congresul negustorimii germane (1908) şi de congresul preoţilor germani (1910). Atunci Rusaliile vor cădeà în ziua de 26 Maiu şi Crăciunul într'o Luni, aşà dar ca şi Anul Nou niciodată în mijlocul săptămânei.

Acest proiect de reformă a fost acceptat în Germania de camerile comerciale, de directorul observatorului maritim, de preşedintele ministerului căilor ferate etc.

Deosebirea între proiectul german şi planul expus de Pio Emanuelli dela observatorul din Vatican este neînsemnată. Şi admiţând că nici capul bisericei apusene nu e strein de ideea reformei, dată în grija comisiei internaţionale din care face parte cardinalul Mercier ca prezident, noua reformă a calendarului apusan este pe cale de înfăptuire.

Nici orientalii nu pot rămâneà departe de aceste preocupări. Prăznuirea sărbătorilor mari la aceiaşi dată fixă şi de ortodoxi şi de catolici ar fi o frumoasă manifestaţie de solidaritate creştinească şi întâiul pas hotărât spre o apropiere între bisericile creştine pe cari le-a împărţit veleităţi neîndreptăţite de stăpânire şi tendinţe politice nejustificate.

*

Conflictul între biserică şi guvernul bulgar s'a iscat pe urma tendinţei guvernului de a se înstăpânì pe anume averi mănăstireşti de o parte, iară de alta pe urma faptului că în bugetul ţării s'au redus subvenţiile bisericii, s'au casat două eparhii şi s'a micşorat leafa preoţilor şi a arhiereilor până la neputinţa de a-şi mai acoperì trebuinţele vieţii. Sf. Sinod a protestat energic ameninţând cu separarea Bisericii de către Stat şi cu punerea în cunoştinţă a poporului credincios despre atitudinea conducătorilor politici ai ţării. Deodată s'a mişcat şi preoţimea sprijinind acţiunea sf. Sinod, cu a cărui binecuvântare s'a strâns în congres extraordinar în zilele de 15—17 Martie a. c.

După o amănunţită desbatere asupra situaţiei în care se găseşte biserica în raport cu puterea statului, congresul a adus următoarele hotărâri:

1. *Să se declare* că nu aprobă toate atacurile şi provocaţiile îndreptate contra bisericei, conducerei, clerului, şcoalelor şi averilor ei.

2. Cere dela guvernul bulgar:

a) Să apere autonomia bisericii;

b) Să nu-i ia averile;

c) Să se reîntoarcă clădirea seminarului din Sofia;

d) Să schimbe legea ministerului de instrucţie publică în sensul: ca şcoalele spirituale de orice treaptă să fie tot sub conducerea bisericii;

e) Să se ia măsuri de represiune contra propagandei străine, care atrage poporul;

f) Să se întoarcă bisericii toate obiectele arheologice;

g) Să se supună aprobărei sobraniei naţionale Regulamentul exarhal, fără schimbare, aprobat dejà de congresul bisericesc-naţional;

h) Să se apere autoritatea arhiereilor naţionali de obidele nemeritate, aduse de partizanii politici;

i) Să se înlesnească mitropoliţilor mijloacele de transport pentru a-şi cercetà pe păstoriţi;

j) Să se reînsufleţiască învăţământul religios în şcoalele naţionale, îngăduind preoţilor să predeà obiectele religioase;

k) Să se renunţe la ideiá de a micşorà leafa arhiereilor şi preoţilor.

3. *Declară* că în împrejurările actuale, în condiţiunile internaţionale de acum, nu caută să separe biserica de stat. Dar dacă guvernul împinge la aceasta, atunci preoţimea o va primì, aruncând dela sine orice răspundere asupra urmărilor cari vor izvorî din această despărţire.

4. *Incredinţează* pe sf. Sinod al bisericei bulgare că atunci când este vorba de apărarea bisericei şi drepturile ei de orice atac, ori din ce parte ar sosì el, preoţimea pe cât este de modestă în aparenţă, pe atât este de puternică în luptă. Ea va fi ca un singur om şi va urmà pe arhiereii ei, cari vor duce lupta contra tuturor, cari lovesc biserica. Ba mai mult: preoţii, cari sunt prin oraşe, sate, case şi colibe, vor întrebuinţà toată influenţa şi autoritatea lor ca să atragă majoritatea poporului după ei ca să dovedească tuturor că biserica şi turma sunt o forţă extraordinar de mare pe care trebuie să o respecte toţi protivnicii.

5. Roagă toată turma credincioşilor ca să acoarde tot devotamentul acestui congres şi să aibă încredere în puterea şi stăruinţele lor de a păzî biserica strămoşilor lor. Declară că lupta lor este departe de a aveà caracter politic. Lupta lor este bisericească, fiind îndreptată numai spre apărarea drepturilor bisericei încălcate.

6. Invită pe toţi preoţii regatului ca să lămurească populaţiei în ce constă lupta congresului. In cazul când intervenţia de faţă pe lângă guvern nu va da rezultatele dorite, atunci se vor luà alte măsuri.

La încheierea congresului o delegaţie s'a prezentat preşedintelui Sobraniei, în absenţa ministrului preşedinte, expu-

nându-i doleanțele preoțimii cu privire la încetarea neînțelegerilor dintre biserică și guvern. Președintele Sobraniei a exprimat credința, că se va găsì mijlocul pentru împăcare între cele două puteri, bisericească și lumească.

*

Bibliotecă și muzeu bisericesc s'au înființat și la mitropolia din București, încredințându-se cu aranjarea părintele *C. Bobulescu*. I. P. Sf. Sa P. Mitropolit-Primat face apel călduros către preoți, protopopi și toți voitorii de bine din eparhia Ungro-Vlahiei să strângă și să doneze cărți și orice obiecte bisericești. In special se îndrumă preoțimea să adune și păstreze catalogate, orice obiecte bisericești ca să nu se mai prăpădească lucruri de valoare pentru trecutul nostru de artă și cultură.

In legătură cu această problemă religioasă și culturală scrie dl Șt. Berechet în «Biserica Ortodoxă Română» un articol arătând trebuința unui muzeu bisericesc care să cuprindă toate obiectele de valoare istorică și nevoia arzătoare a unei biblioteci teologice, unde să se găsească tot ce s'a tipărit în acest domeniu la Români cum și operele mai de valoare dela popoarele ortodoxe învecinate, cu cari am trăit în contact. Autorul arată și felul cum trebuesc organizate aceste instituții ca ele să fie de adevărat folos.

*

Două praznice culturale: La curtea de Argeș și-a ținut anul acesta Congresul *Liga culturală* în ziua de sfântul Gheorghe și a doua zi, Duminecă. Indrumată de personalitatea puternică a dlui *N. Iorga* Liga își face datoria, continuându-și activitatea: «să răspândească lumina în popor; să trezească cât mai larg conștiința națională; să ajute silințele celorce trebue să vegheze la opera dreptului biruitor, ținând socoteală că mulți dușmani ne înconjoară; să stabilească raporturi culturale cu minoritățile etnice; să promoveze cultura națională, așà ca să ne facă vrednici de opera îndeplinită cu atâtea jertfe; și s'ajute neamul ca să-și dea partea lui la cultura omenirii».

S'au văzut acolo la Argeș monumentele trecutului nostru bisericesc și am trăit clipe de înălțătoare mândrie națională în biserica de care se leagă frumoasa legendă a meșterului Manole, în care odihnesc Regele Carol I și Regina Elisabeta alături de mormintele lui Neagoe Vodă și Doamna Despina și unde cu prilejul slujbei dumnezeești a răsunat atât de duios glasul de evocații puternice în accente religioase a părintelui episcop *Visarion*, căruia i-a răspuns covârșit, de emoții adânci dl *Iorga*, ca un arhanghel ce vestește o altă lume.

In plenul congresului dl Iorga a pus întrebarea în ce fel ar puteà colaborà societățile culturale și în special cum și-ar puteà armonizà munca Liga culturală și Asociațiunea transilvană?

Problema are o importanţă covârşitoare. Avem atâtea societăţi şi asociaţii culturale în ţară, cari toate urmăresc înălţarea culturală a neamului, dar rezultatele reale sunt aşà de reduse încât adeseori te ispitesc îndoeli. Am văzut şi la Liga culturală nepăsarea oamenilor cari ar trebuì să ajute cu ce au străduinţele nobile ale celor, câţiva, cari sufletul şi-l pun pentru binele obştei. Două sunt pricinile că, cu toată organizaţia *independentă* a atâtor societăţi culturale, cultura neamului progresează foarte anevoie: numărul redus al oamenilor cu adevărat *culturali* şi lipsa sprijinului material, din partea celor cari l-ar puteà da şi, deasupra acestora, munca răsleaţă pe care o face fiecare societate pe răspunderea sa şi fără o legătură cu celelalte instituţii similare. De aici nevoia evidentă a unei apropieri, a unei colaborări, din care ar puteà rezultà cu mare folos *împărţirea muncii.*

In raportul dintre cele două societăţi, pentru a-şi întregì reciproc activitatea, «Asociaţiunea Transilvană» ar aduce experienţele sale din trecut pe terenul răspândirii *culturii la sate*, în popor, iar Liga culturală ar duce mai departe steagul pentru cultura intelectualilor, *cultura oraşelor.* Experienţele s'ar puteà schimbà şi chiar oamenii s'ar împrumutà într'o colaborare armonică.

*

O a doua serbare culturală a fost la *Blaj:* ziua *3/15 Maiu* în amintirea evenimentelor din 1848. Serbării i-s'a dat caracter şcolar. Şcoalele Blajului nu şi-au ales un patron, cum au făcut celelalte şcoale de pretutindenea, ci vreau să facă din această zi de lumină în vieaţa poporului nostru ziua lor de prăznuire şcolară, la care să se strângă acolo şi şcoalele din altă parte. De data aceasta a fost o frumoasă înfrăţire de jocuri, cântece şi producţiuni, prestate de elevii alor peste 12 şcoli secundare şi medii de dincoace de Carpaţi şi a lor vre-o 4—5 din vechiul Regat.

Gândul de care se călăuzesc factorii de cădere este să dea acestor serbări pe viitor cadre tot mai largi. In anul acesta au fost producţiuni gimnastice şi corale.

A doua zi a fost serbare pentru public, cu sf. liturghie în catedrală, la care a pontificat şi a cuvântat Mitropolitul Blajului, evocând figurile trecutului cultural, dar mărginindu-se la cele unite numai. Apoi pe o vreme splendidă s'a ţinut adunare lângă «peatra libertăţii» cu înălţătoare cuvântări, cum şi în cimiterul unde odihnesc oamenii mai de seamă ai Blajului unit.

E bine aleasă ziua de 3/15 Maiu ca zi de serbare şcolară, faima ei veche fiind întrecută acum prin evenimentele de pe urma războiului mondial; dar dacă se vrea să devină o serbare

cu caracter larg, pentru întâlnirea şi înfrăţirea elevilor din toată ţara, pe viitor trebue să fie înlăturată atmosfera îngustă de confesionalism unit, în care s'a prăznuit anul acesta numai cultura Blajului.

*

Biserica şi teatrul. Sub acest titlu scrie fostul director al teatrului naţional dl Victor Eftimiu, în foiletonul unei gazete de zi, câteva consideraţii vrednice de a fi reţinute şi pentru cetitorii revistei noastre. Sunt şi cuvinte aspre, spuse de un mirean despre bisericile din Bucureşti şi despre preoţi peste tot. Dar chiar dacă n'ar acoperi pe deplin adevărul, noi credem că îndemnul lor nu e decât dorul de îndreptare, dorul de mai bine, izvorât din dragostea şi alipirea unui bun creştin cătră aşezământnl sfânt al Bisericii, şi atunci trecem peste forma de exprimare «vulgară», cum însuşi autorul o recunoaşte.

«Teatrul s'a născut şi a renăscut prin cultul religios.

Serbările vechilor greci în onoarea zeului Dionysos, la cari se sacrifică un ţap (tragos) au creat tragedia, iar Misterele din Evul Mediu sunt obârşia teatrului modern.

De aceea, de câteori vom vedeà arta dramatică înjosindu-se, din lăcomia de bani a celorce o conduc, suntem datori să le reamintim originea sacră a spectacolului, îndemnându-i să caute înălţarea teatrului, prin alegerea unui repertoriu nobil, reprezentat cu grijă şi credinţă sacerdotală...

Cerem ca oricine se apropie de-o scenă, s'o socotească un altar...

In acelaş timp, vom cere şi Bisericii să se apropie de teatru. Nu este aceasta, nici o scoborâre...

Biserica este, ca şi teatrul, un mijloc de înălţare al sufletelor. Această înălţare nu se poate obţine decât printr'o puternică impresie de misticism şi frumuseţe artistică.

Intre biserică şi teatru sunt foarte multe apropieri, mai ales în forma lor de exteriorizare: spectacolul.

Preoţi şi actori, au, în primul rând, de recitat un text care, în biserică e totdeauna frumos, iar în teatru e frumos de multe ori, — aceasta după capacitatea celor chemaţi să atragă din vasta literatură a lumei.

Aşadar acest text, datorit unor oameni de geniu, mari poeţi, suflete prea curate, trebuie interpretat cu o dicţiune ireproşabilă, cu o căldură veşnic reînoită, cu adevărată credinţă de apostol.

Atitudinea, gestul oficiantului, actor sau preot, trebue să fie rotund şi nobil sintetic. Nu li se îngăduie sub nici un cuvânt vulgaritatea.

Decorul în care se oficiază — fie ură împărătească, fie variatele tablouri ale unei scene, cată să aibă întotdeauna atmosferă trebuincioasă făcută din lucruri și penumbre, din tot aparatul spectaculos — nori de ploaie în teatru, fum de tămâe în biserici — necesar pasiunei înfățișate: calvarul unei femei sau calvarul mântuitorului, revolta unui martir contemporan sau ale sfinților martiri...

*

Am cutreerat câteva biserici bucureștene, cu un vechiu sentiment de înfiorare creștină.

Purtam în suflet, din copilărie, miros de smirnă și de zambile, laolaltă cu verseturi și fragmente din evanghelii.

Mă duceam, cu gândul curat și inimă smerită să le-aud din nou și, vai, nu le-am regăsit, în bisericile Bucureștilor de azi. N'am găsit nici micșunelele și zambilele de odinioară și nici frumoasele texte ale noului. Testament.

M'am dus din biserică în biserică, înciudat și n'am auzit decât un mormăit neînțeles, o litanie nazală, făcută uneori în grabă, alteori a lene...

Am regăsit și printre preoți agravată, aceeaș neînțelegere a textului, aceeaș lipsă de credință ca în teatru.

Știu că mă vor excomunica și preoții cum m'au excomunicat și actorii, dar trebuie să le spun adevărul crud, așà cum este:

In bisericile noastre, ca și la teatru, se trage chiulul.

Iertați-mi această expresie vulgară, dar n'am alta.

Sacerdoții noștri, în majoritatea cazurilor, nu se fac preoți și actori din credință, ci din interes.

Sau, dacă au avut cândva o credință, o pierd, din pricina indiferenței generale; nu le cere nimeni să dea mai mult, să dea tot ce doarme în sufletul lor, altarului căruia i s'au închinat.

Sau, sunt preocupați de alte mărunțișuri ale vieții: actorii umblă după turneuri sau slujbe, preoții deschid cooperative. Arta lor e un pretext, e un mijloc, e un apendice nu este scopul suprem.

Ca și actorii, preoții ar trebuì să ia, cât mai des, lecțiuni de literatură și de dicțiune, pentru o bună tălmăcire a textului.

Cum înțeleg clericii să propage învățăturile lui Isus, dacă ei înși-și nu sunt în măsură să le priceapă înalta frumusețe morală și să le spue clar, răspicat și armonios, spre înțelegerea tuturora?

. . . .

De ce nu ard candelile în biserici? De ce nu se mai văd odăjdii frumoase?

De ce, în general serviciul divin nu este impresionant în bisericile bucureştene, cum erà, de pildă la biserica rusească, unde preoţi, şi corul cântau atât de armonios, unde fumul de tămâie se înălţà abundent, din cădelniţi spre bolta plină de sonorităţi dumnezeeşti?

*

Poate că bisericile noastre sunt sărace... Atunci e semn că sunt prea multe. Să se păstreze numai o jumătate din ele, dar acelea să fie adevărate temple de lumină şi de preamărire. Dacă mergem aşà, la nesfârşit, n'or să se mai ducă nici babele la slujbă.

Astăzi, când toate aşezămintele ţării trebue să contribue la înălţarea neamului, cum înţelege clerul nostru să-şi facă datoria?

Intrucât biserica este o forţă vie, un mijloc de răspândire, prin cea mai frumoasă limbă românească, a ideilor de pace şi între oameni bună învoire?.. Cum altfel, decât printr'o adâncă înţelegere şi luminoasă redare a parabolelor şi a vieţii însăşi a lui Isus, se vor strecurà în mintea şi inimile generaţiilor, simţimintele de umilinţă creştină, de iubire a aproapelui, de înţelegere şi de iertare, de supremă consolare în faţa vieţii şi a morţii? Care este, în fond, utilitatea actualei noastre alcătuiri bisericeşti?

In locul activităţii extra-bisericeşti, pe care o propagă unii, noi cerem deocamdată preoţilor să-şi facă datoria în cadrul strâmt dar atât de vast al sfântului altar.

In scepticismul general, să fie ei predicatorii inspiraţi, apostoli, devotaţi şi sonori, ai marilor idei creştine, de pace şi universală simpatie, mult mai trainice şi mai biruitoare decât orce alte simţiri.

*

Preoţii şi actorii sunt crainicii cei mai iubiţi, cei mai ascultaţi, ai unei frumoase limbi româneşti, în care să îmbrace şi să răspândească dorul de înălţare a sufletelor.

Să-şi facă însă apostolatul cu mare tragere de inimă, căci dacă îl îndeplinesc numai pe jumătate, aşà cum fac astăzi cei mai mulţi, mai mult strică, o, mult mai mult căci prefac aceste două îndeletniciri sacerdotale, în două jalnice parodii, vrednice de batjocură şi dispreţ!»